

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Kuta vähemmän sanoja, sitä parempi rukous”

Jouluaaton päivän rukouksen kääntäminen ja
katseen käytön tarkastelu käännöksessä

Serena Niittymäki ja Minna Turtiainen

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus (240 op)

5 / 2017

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Serena Niittymäki ja Minna Turtiainen	Sivumäärä 39 ja 8 liitesivua
Työn nimi "Kuta vähemmän sanoja, sitä parempi rukous". Jouluaaton päivän rukouksen kääntäminen ja katseen käytön tarkastelu käännöksessä.	
Ohjaava(t) opettaja(t) Sirpa Lyytinen ja Juha Manunen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kirkkohallitus, Kirkon jumalanpalvelus ja yhteiskunta -yksikkö. Työelämäohjaaja Riitta Kuusi.	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli kääntää jouluaaton päivän rukous suomalaiselle viittomakielelle. Työn tutkimuskysymyksenä oli tarkastella katseen käyttöä käännösvideoossamme. Lisäksi työssä on tarkasteltu käännösprosessissa esiinnousseita asioita. Opinnäytetyön tilaajana oli Kirkkohallitus ja yhteys-henkilönä toimi suomalaisen viittomakielen asiantuntija Riitta Kuusi Kirkon jumalanpalvelus ja yhteis-kunta -yksiköstä.</p> <p>Työ on toiminnallinen opinnäytetyö, joka sisältää produktin ja raportin. Opinnäytetyön produktina on viitottu käännös sekä sen sanaglossit. Viitottu käännösvideo tulee jouluna 2017 näkyviin evl.fi-sivustolle. Käännösprosessissa käytettiin hyväksi erilaisia käännösteorioita, kuten adekvaattisuutta, dynaamista ekvivalenssia ja skoposteoriaa. Käännös on tehty mukaillen jo vakiintuneita viittomakielisiä käännöksiä, kuten Isä meidän -rukousta ja uskontunnustusta.</p> <p>Katseen käytön tarkasteleminen käännöksessä osoitti viittojan voivan katsetta käyttämällä viitata jo-honkin asiaan ja paikantaa sen viittomatilaan. Kohdistamalla katseensa viittomatilan yläosaan viittojan oikealle puolelle, viittoja kohdistaa rukouksensa Jumalalle. Näin viittoja saa luotua rukouksen tyyliin kuuluvan vuorovaikutussuhteen Jumalaan. Käännöksessä esiintyy myös jäljittelevää katseen käyttöä, jonka aikana viittoja ottaa toisen henkilön roolin.</p> <p>Opinnäytetyö on suunnattu viittomakielen tulkeille, viittomakielen tulkkiopiskelijoille, viittomakielistä käännöstyötä tekeville sekä muille aiheesta kiinnostuneille.</p>	
Asiasanat katse, kääntäminen, rukous, viittomakieli	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Interpreting & Linguistic Accessibility

ABSTRACT

Author Serena Niittymäki and Minna Turtiainen	Number of Pages 39 and 8 appendix
Title "The less words the better prayer". Translating Christmast Eve's prayer of the day and observing eye gaze in translation.	
Supervisor(s) Sirpa Lyytinen and Juha Manunen	
Subscriber and/or Mentor Office of the Church Council in the Evangelical Lutheran Church of Finland, the Worship and Society unit of the church. Mentor Riitta Kuusi.	
<p>Abstract</p> <p>The aim of this thesis was to translate a Finnish Christmas Eve's prayer of the day to Finnish sign language. Research question was to find out what kind of meanings eye gaze can convey in the translation video. Additionally, issues which arose during the translation process have been discussed. The subscriber of the thesis is Office of the Church Council in the Evangelical Lutheran Church of Finland. The thesis was mentored by Riitta Kuusi, the advisor of Finnish sign language from the Worship and Society unit of the church.</p> <p>The thesis is functional and it contains a product, signed online translation, its glossing and a written part. During the translation process three different translation theories were utilized: adequacy, dynamic equivalence and skopos theory. The translation is made retelling with established religious translations in Finnish sign language, for example the Lord's Prayer and confession of faith.</p> <p>While studying eye gaze it occurred that signer can locate and indicate objects, places and persons by focusing one's gaze somewhere in signing space. Gazing one's eyes at the top part of the signing space the signer addresses the prayer to God. Thus signer creates interaction between signer and God. Also imitative eye gaze is occurred in the translation. While imitative eye gaze signer blends in to another person's role.</p> <p>The thesis is targeted to sign language interpreters, sign language interpreter students, people who are translating sign language and to others who are interested in the topic.</p>	
Keywords eye gaze, translating, prayer, sign language	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 RUKOUKSELLE TYYPILLISIÄ PIIRTEITÄ	6
2.1 Rukous	6
2.2 Päivän rukous	7
3 VIITTOMAKIELI JA VIITTOMAKIELISET	9
3.1 Viittomakieliset Suomessa	9
3.2 Kuurot ja kirkko Suomessa	10
3.3 Katseen käyttö viittomakielissä	12
3.4 Glossaus viittomakielen muistiinmerkitsemistapana	14
4 KÄÄNTÄMINEN	16
4.1 Raamatun kääntämisen historiaa	16
4.2 Käännösteoriat	17
4.3 Viittomakielen hengellinen käännöstyö	18
5 PRODUKTIN TOTEUTUS	21
5.1 Kääntäminen ja palautekierrokset	21
5.2 Käännöksen kuvaus	22
6 KÄÄNNÖSTYÖN TULOKSET	23
6.1 Käännöksen semanttiset ilmiöt	23
6.2 Käännöksen kielelliset ilmiöt	27
6.3 Katseen käyttö käännösvideossa	29
6.4 Käännöksen glossit	32
LÄHTEET	36
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tavoitteena oli kääntää jouluaaton päivän rukous numero neljä suomalaiselle viittomakielelle. Työn tutkimuskysymyksenä oli tarkastella, mitä katseella voidaan ilmaista käänösvideossamme. Työmme on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tavoitteena oli tuottaa käänösvideo evl.fi-sivustolle ja siihen liittyvät sanaglossit. Glossit ovat viittomakielen muistiinmerkitsemistapa, josta ilmenee viittomat yksityiskohtineen (Savolainen 2000, 192). Käänöksen lisäksi tarkastelimme käänösprosessissa esiinnousseita asioita ja niistä erityisesti katseen käyttöä käänöksessämme. Perehdyimme aiheeseen ja peilasimme katseen käyttöä käänösvideossamme virallisiin viittomakielen hengellisiin käänöksiin. Katseen käytön rooli hengellisissä käänöksissä on merkittävä. Kuitenkin katseen käyttöä osana viittomakieltä on tutkittu melko vähän (Hosemann 2013, 73). Työn tilaaja on Kirkkohallituksen Kirkon jumalanpalvelus ja yhteiskunta -yksikkö. Yhteyshenkilönä toimi viittomakielen asiantuntija ja kuurojenpappi Riitta Kuusi.

Käänöksemme tarkoitus on palvella viittomakielisiä ja luoda heille yhdenvertaisuutta hengellisissä tilaisuuksissa. Opinnäytetyömme tuo alalle hyödyllistä tietoa, joka esimerkiksi auttaa viittomakielen tulkkeja valmistautumaan hengellisiä tilaisuuksia varten. Humphrey ja Alcorn (2007, 342) korostavatkin uskonnolliseen toimeksiantoon valmistautumista olennaisena osana sen uskonnollisen ja runollisen kielen vuoksi. Käänöksemme on tarkoitettu myös kirkon viittomakieltä käyttävien työntekijöiden, kuten kuurojenpappien, käyttöön.

Rukouksia ei ole ennen käännetty opinnäytetöinä, mutta Lapuan piirin kuurojenpappi Marja Saukkonen on viittonut päivän rukouksia ja laittanut niitä Facebook-ryhmään Viittova seurakunta. Viittomakielisen kirkkokäsikirjan käänöstyön aloittamiseksi asetettu viittomakielinen käänöstyöryhmä julkaisi vuona 2001 teoksen Sana tulee näkyväksi, viittomakielisen kirkkokäsikirjan käänöksiä 1. Teoksessa on käännettynä muun muassa Isä meidän -rukous ja uskontunnustus sekä lyhyt kuvaus käänöstyöryhmän työskentelyn vaiheista. Lisäksi Susanne Vuorinen on tehnyt Pro gradu -tutkielman, jossa kerrotaan tarkemmin ja laajemmin käänöstyöryhmän vaiheista. Hengellisiä käänöstöitä on tehty myös muita, esimerkiksi ortodoksisen

uskontunnustuksen (Kontturi 2011) ja Siionin laulujen (Korri & Venäläinen 2012) kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle.

Käännöstyöryhmä oli suunnitellut kääntävänsä myös päivän rukouksia, mutta niitä ei kuitenkaan ehditty kääntää. Tämä opinnäytetyö onkin jatkoa viittomakielisen kirkkokäsikirjan käännöstyöryhmän työlle ja aloittaa uuden päivän rukouksien käännössarjan, joka tulee nähtäväksi evl.fi-sivuille omana osionaan. Joulukuun ja pääsiäisen ovat kristinuskon keskeiset juhlat, joten oli luontevaa aloittaa rukousten kääntäminen jouluaatosta. (Kuusi 2017a.)

2 RUKOUKSELLE TYYPILLISIÄ PIIRTEITÄ

Tässä luvussa kerromme rukoukselle tyypillisistä piirteistä sekä päivän rukouksesta. Avaamme päivän rukousta melko laajasti, koska se saattaa olla monille uusi ja vieras käsite. Jumalanpalveluksessa käytetään erilaisia rukouksia ja esimerkiksi Isä meidän -rukous on vakiintunut ja se lausutaan kirkossa yhteen ääneen, kun taas esirukoukset ovat vapaamuotoisempia ja ne kirjoitetaan yleensä kutakin jumalanpalvelusta varten. Päivän rukoukset, jollainen käännettävä rukouksemme on, ovat näiden kahden rukoustyylin väliltä.

2.1 Rukous

Rukouksella on vuosisataiset juurensa kristillisessä perinteessä eikä hengellistä elämää ole ilman rukousta (Maarala 2015, 12, 66). Jumala on itse kehottanut ihmisiä rukoilemaan ja Hän on luvannut kuulla kaikki heidän rukouksensa (Maarala 2015, 92; Jumalanpalveluksen opas 2009, 52). Rukous onkin vuoropuhelua Jumalan kanssa, jonka aikana rukoilija hiljentyi siinä toivossa, että joku kuulee rukouksen ja myös vastaa siihen (Maarala 2015, 7). Rukous ei ole vain ihmisen varassa olevaa toimintaa, vaan se on vuorovaikutusta Jumalan ja ihmisen välillä. Jumala synnyttää

rukouksen ja ihminen osallistuu rukoukseen koko persoonallaan. (Jumalanpalveluksen opas 2009, 52.)

Hiljentyessään rukoukseen ihmiset pyytävät, että Jumala näkisi ja kuulisikin rukouksen, ja katsoisi ihmiseen. Rukouksella voidaan pyytää apua itselle tai toisille. (mt., 52.) Jumalan vastatessa rukouksiin, ihmiset kiittävät Häntä ja hänen suomiaan lahjoja (Maarala 2015, 7; Jumalanpalveluksen opas 2009, 52). Rukous herättää ihmisen katsomaan maailmaa Jumalan silmin ja samalla hän voi nähdä, mitä eniten kaipaa. Rukouksessa ihminen katsoo kohti Jumalan valoa ja etsii sieltä toivoa ja valon pilkahduksia yön pimeyteen. (Maarala 2015, 68.)

Maaralan (2015, 90) mukaan Martti Luther kirjoitti Vähän katekismuksen joka kodin mietiskely- ja rukouskirjaksi, jotta rukouksesta tulisi osa ihmisten arkea. Rukous eläikin toistamisesta ja rukoilemalla ihmisen ja Jumalan välinen suhde syvenee (Maarala 2015, 42). Rukoillessaan ihminen pysähtyy Jumalan katseen alle ja tunnustaa tämän kaikkivaltiuutta. Rukouksella ei ole virallista muotoa, vaan se voi olla sanatonta huokausta, tutun rukouksen lukemista tai vapaata puhetta Jumalalle. (Jumalanpalveluksen opas 2009, 52.) Rukouksella ei myöskään ole määrättyä pituutta. Martti Luther onkin todennut: ”Kuta vähemmän sanoja, sitä parempi rukous”. Rukouksen tulee kummuta sydämen pohjasta, jolloin turhia sanoja ei tarvita. (Maarala 2015, 39.) Rukoilla voi yksin, toisten kanssa tai yhdessä koko seurakunnan kanssa (Jumalanpalveluksen opas 2009, 52).

2.2 Päivän rukous

Evangeliumikirjassa on jokaiselle kirkkovuoden pyhäpäivälle vaihtoehtoisia päivän rukouksia, jotka ovat tyyliltään erilaisia (Jumalanpalveluksen opas 2009, 10). Jumalanpalveluksessa seurakunta ja seurakuntalainen valmistautuvat Jumalan sanan kuulemiseen ja ehtoollisen sakramentin vastaanottamiseen rukoilemalla Jumalalta armoa ja viisautta kirkkovuoden ajankohtaan liittyvässä päivän rukouksessa, jonka liturgi johtaa (mt., 1). Osa päivän rukouksista taas sopii pyhäpäivän

pääjumalanpalvelusta paremmin muihin jumalanpalveluksiin ja viikolla vietettäviin rukoushetkiin. Päivän rukousta ei kuitenkaan yleensä muokata. (mt., 10.)

Jumalanpalveluksen rukoukset ovat erilaisia, mutta niillä on myös paljon yhteistä varsinkin rakenteellisesti. Liturgisten rukousten perinteiset osat ovat puhuttelu, muistaminen, pyyntö, päätös ja aamen. Tämä rakenne on tyypillinen ja se sopii myös henkilökohtaiseen rukoukseen. Puhuttelussa nimetään, ketä seurakunta rukoilee ja paljastetaan myös, millaiseen Jumalaan se turvautuu. Monissa puhutteluissa tunnustetaan sekä Jumalan pyhyys että hänen rakkautensa. Muistamisessa tunnustetaan Jumalan toiminta historiassa ja kiitetään siitä. Tällä tavoin se yhdistää julkisen rukouksen pyhään Raamattuun. Pyynnössä seurakunta anoo, että Jumala olisi hyvä myös heille ja jakaisi lahjojaan myös tänään. Pyynnössä ei vedota siihen, mitä hyvää me ihmiset olemme tehneet, vaan siihen, mitä hyvää Jumala itse on tehnyt. Rukous päättyy päätösformulaan, joka kertoo, ketä kiitetään ja kenen nimessä rukoillaan. Tämä edellä kuvattu rakenne näkyy pelkistetyimmillään päivän rukouksessa. (Jumalanpalveluksen opas 2009, 85.) Päivän rukouksen lopuksi seurakuntaa laulaa aamenen kaksinkertaisena, jolloin rukouksen kiitos- ja ylistysluonne pääsee parhaiten esille (mt., 88).

Jouluaaton neljännen päivän rukouksen (liite 1) rakenne on samanlainen kuin yllä kuvatun liturgisen rukouksen rakenne. Rukouksen alussa sanotaan ”Sinulle, rakas taivaallinen Isä”, jolla nimetään rakastava taivaan Isä, kenelle rukous on osoitettu. Puhuttelun jälkeen siirrytään muistamaan kaikkia niitä tekoja, mitä Jumala on tehnyt. Rukouksemme keskeinen ajatus on kiittää ja muistaa Jumalaa siitä, että hän on antanut Jeesuksen veljeksemme sovittaakseen meidän syntimme. Rukouksessamme muistaminen ja pyyntö linkittyvät vahvasti toisiinsa. Syynä tähän voi olla rukouksen sijoittuminen jouluaattoon, jolloin kiitämme ja muistamme Jeesuksen tekoja, joulun ihmettä. Tänä kirkkovuoden aikana päivän rukouksessa seurakunta jättääkin pyynnön osiossa anomatta, että Jumala olisi hyvä myös heille. Loppuformulassa ”Kuule rukoukseni Jeesuksen Kristuksen tähden” käy ilmi, että rukoilemme Jeesuksen nimessä kiittäen Jumalaa.

Päivän rukous on yleensä osoitettu Jumalalle ja siinä seurakunta lähestyy Isää Jeesuksen nimessä. Siinä muistetaan Jumalan pelastustekoja erityisesti kyseisen pyhäpäivän teeman näkökulmasta, kiitetään Jumalan pelastusteoista ja rukoillaan, että

rukoilijat pääsisivät niistä osallisiksi. Päivän rukouksen loppuformelissa vedotaan Jeesuksen nimeen: "Jeesuksen nimessä", "Jeesuksen tähden" tai "Jeesuksen kautta". Loppuformelit sisältävät tiiviissä muodossa kristinuskon keskeisiä asioita. Näin seurakunta voi rukoilla Jumalaa niin kuin Jeesus on opettanut meille Isä meidän -rukouksessa. Seurakunta voi rukoilla Jumalaa myös sen tähden, mitä Jeesus on puolestamme tehnyt eli koska Jeesus on sovittanut syntimme ja sen tähden meillä on lupaus anteeksiannosta. (Kuusi 2017a.)

Päivän rukousten kieli on tyyliltään hyvin runollista ja niissä näkyy myös perinteistä uskonkieltä ja uskon tulkintaa, siksi niiden kääntämisessä pitääkin mennä kielen pintatasoa syvemmälle merkitysten tasolle ja pyrkiä ilmaisemaan ne viittomakielelle luonteenomaisella ja hengelliselle rekisterille sopivalla tavalla. Jouluaaton rukouksessa on kauniilla tavalla läsnä myös joulun ikonisuus, joka on mahdollista ilmaista visuaalisella kielellä. (Kuusi 2017a.)

3 VIITTOMAKIELI JA VIITTOMAKIELISET

Kerromme tämän luvun alussa viittomakielestä ja viittomakielisistä, koska käänntämme rukouksen suomalaiselle viittomakielelle. Käännettävä rukous antaa meille hengellisen näkökulman myös viittomakieleen ja viittomakielisiin, joten kerromme myös kirkon merkityksestä kuurojen yhteisölle. Luvun kahdessa viimeisessä alaluvussa avaamme katseen käytön teoriaa viittomakielissä ja kerromme glossauksesta viittomakielen muistiinmerkitsemistapana.

3.1 Viittomakieliset Suomessa

Viittomakieliset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Suurin osa kuuroista syntyy kuuleville vanhemmille, jolloin viittomakieli opitaan perheen ulkopuolelta. Myös kuulolaitetta tai sisäkorvaistutetta käyttävät voivat olla viittomakielisiä. Kuuroja voi siis kutsua sekä kuuroiksi että viittomakielisiksi. Nimitykset kuulovammainen ja vanhanai-

kainen termi kuuromykkä taas voidaan kokea ja koetaankin usein loukkaavina. (Kuurojen Liitto 2017.)

Jokaisessa maassa on yksi tai useampi viittomakieli. Viittomakieli ei siis ole kansainvälistä, vaikka niin usein luullaan. (Kuurojen Liitto 2017.) Viittomakieli on kuuroille äidinkieli ja suomen kieli taas ensimmäinen vieras kieli tai toinen kotimainen kieli (Malm & Östman 2000, 12). Viittomakieliset määritellään kieli- ja kulttuurivähemmistöksi ja he käyttävätkin yhteisöstään ja kulttuuristaan ilmaisua ”kuurojen oma maailma”. Tällä tarkoitetaan paitsi viittomakieltä käyttävien joukkoa, myös kokonaista kulttuuria tapoineen ja kokemuksineen. Viittomakieliset itse arvioivat, että Suomen viittomakieliä, eli suomalaista viittomakieltä ja suomenruotsalaista viittomakieltä, käyttää noin 4000–5000 kuuroa tai huonokuuloista. Viittomakielten kuulevia käyttäjiä arvioidaan olevan noin 6000–9000. (Kuurojen Liitto 2017.) Kuulevia käyttäjiä ovat esimerkiksi kuurojen aikuisten kuulevat lapset, kuurojen lasten kuulevat vanhemmat ja sisarukset, kuurojen lasten kuulevat vanhemmat ja sisarukset sekä viittomakielialalla toimivat työntekijät, kuten kirkon työntekijät ja tulkit. (Kirkkohallitus 2001, 15; Kuurojen Liitto 2017.)

Viittomakielen tulkit työskentelevät jumalanpalveluksissa sekä muissa hengellisissä tilaisuuksissa, kuten esimerkiksi raamattupiireissä ja hautajaisissa. Tulkkien tulee tuntea hengellisten tilaisuuksien kulku, kuten jumalanpalveluksen kaava sekä osata viittomakielisiä hengellisiä käännöksiä, kuten uskontunnustuksen ja ehtoollisen asetussanat. Viittomakielen tulkit noudattavat työssään yhteistä ammattieettistä säännöstöä, jossa valmistautuminen on mainittu, joten tulkin tulee valmistautua toimeksiantoön (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2017).

3.2 Kuurot ja kirkko Suomessa

Suomessa kristinuskon peruskäsitteitä selitettiin jo varhain kuuroille viittomien sekä kuvaraamattujen avulla. Vuonna 1858 kuurot saivat oikeuden käydä rippikoulun. Säännönmukaisesti kuurojenkoulujen oppilaat kävivät rippikoulun hieman ennen opilaitoksesta valmistumistaan ja tulivat näin konfirmoiduiksi. Kuurot olivat saaneet uskonpuhdistuksen jälkeen osallistua myös ehtoolliselle, jos kykenivät ilmaisemaan

haluavansa sitä. Tämä osallistumisoikeus mainittiin vuoden 1869 kirkkolaissa. (Salmi & Laakso 2005, 212.)

Ensimmäiset kuurojenpapit aloittivat työnsä vuonna 1908. Kuuroille järjestettävät jumalanpalvelukset olivat 1900-luvun alkupuolella tärkeitä kokoontumisia, mutta niitä järjestettiin liian harvoin, vain kerran tai kahdesti vuodessa kuurojenpapin vieraillessa paikkakunnalla. (Rantala & Kuusi 2008, 15, 50.) Kuurojenpappien alkuperäinen tehtävä oli sielunhoidollinen, mutta alusta asti viittomakieltä osaavalta odotettiin ja saatiinkin apua myös arkisissa asioissa. Kuurojenpappi Lauri Paunu luonnehti vuonna 1944 työnsä olevan juridisissa kysymyksissä avustamista sekä lääkrillä, oikeudessa, vankilassa ja virastoissa tulkkaamista. Lisäksi hän auttoi kuuroja työllistymään. Kuuromykkäinpappi oli tuohon aikaan seurakuntalaistensa luottamusmies mitä moninaisemmissa kysymyksissä. (Kuurojen Liitto 2017.) Kuurojenpappien lisäksi seurakunnissa on työskennellyt diakonisseja. Molemmat ammattiryhmät ovat toimineet aikanaan myös tulkkeina ennen 1980-luvulla alkanutta tulkkikoulutusta. (Kuurojen Liitto ry & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2010, 52.) Kuurojenpappien julkaisema lehti viittomakielisille, Hiljainen seurakunta, alkoi ilmestyä vuonna 1938. Lehti on ollut tärkeä osa viittomakielisten elämää ja arkea ja se ilmestyy edelleen (Rantala & Kuusi 2008, 27.)

Kirkon tekemä työ viittomakielisten parissa on ollut erittäin merkittävää (Tikkanen 2000, 4). Rantala ja Kuusi (2008) toteavat Matkalla-teoksensa takakannessa, että kirkon viittomakielisen työn perusta on sekä Raamatussa että luterilaisen kirkon periaatteissa. Jokaisen tulee saada evankeliumi omalla kielellään. Kirkon työntekijät ovat olleet monissa asioissa viittomakielisten rinnalla kulkijoita, puolestapuhujia ja asioiden eteenpäin viejiä.

Hengellinen äidinkieli on jokaiselle ihmisille tärkeä. Tuttuun rukoukseen hiljentymiseen kätkeytyy valtava voima ja tuttua virttä samassa tahdissa viittova seurakunta on vaikuttava näky. Kieli ei kuitenkaan ole kaikki, sillä se on vasta polku seurakuntayhteyden syntymiseen, joka on osa viittomakielisten omaa kulttuuria ja elämää. (Honkila 2000, 69.) Tämän takia halusimme kääntää juuri rukouksen opinnäytetyönämme. Kuurojenpappi Lauri Paunu on myös luonnehtinut tärkeyttä saada rukoilla omalla äidinkielellään seuraavasti:

Äidinkieli on sydämen puhetta. Rukous on sydämen puhetta Jumalalle. Varhaiskuurolle – syntymästä kuurolle tai varhaislapsuudessa kuulonsa menettäneelle – suomi ei ole äidinkieli. Viittomakieli on hänen sydämensä kieli. Se on myös hänen luonnollinen rukouksen kielensä. Rukous on asian esittämistä, se on sydämen puhetta, hiljentymistä, ihmettelemistä, kysymistä, kiittämistä. (Paunu 1974, 9.)

Kirkon kuurojentyössä hengelliset tekstit oli pitkään viitottu suomen kielen mukaan eli niin sanotulla viitotulla suomella, jossa käytettiin suomalaisen viittomakielen viittomia suomen kieliopin mukaisesti. Kuurojen oli usein vaikea ymmärtää näitä käännöksiä, koska viitotussa suomessa ei käytetty viittomakielen rakenteita eikä kielioppia. (Vuorinen 2008, 78.) Hengellisten tekstien virallinen kääntäminen viittomakielelle on Suomessa alkanut vasta 2000-luvun alussa, kun kirkolliskokous päätti vuonna 1998 jumalanpalveluksen sekä kymmenen käskyn kääntämisestä suomalaiselle viittomakielelle. Muutos tapahtui vuonna 1995, jolloin perustuslakiin tehdyn muutoksen myötä viittomakieli hyväksyttiin niiden kielten joukkoon, joilla kansalaisilla oli oikeus saada palveluita. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2016.) Asia käy ilmi perustuslain toisen luvun artikloista 6, 11, 17 (Suomen perustuslaki (731/1999)). Tämä on herättänyt tarpeen kääntää hengellisiä tekstejä viittomakielelle. Viittomakielisestä käännöstyöstä on kerrottu lisää luvun neljä alaluvussa 4.3 Viittomakielen hengellinen käännöstyö.

3.3 Katseen käyttö viittomakielissä

Esittelemme tässä alaluvussa erilaisia katseen käyttötapoja eri viittomakielissä. Keskeisenä näkökulmana on katseen käytön tarkastelu suomalaisessa viittomakielessä. Käytimme alla kerrottuja katseen käyttötapoja käännösvideossamme ja kerromme niistä myöhemmin tulosten yhteydessä alaluvussa 6.3.

Viittomakielissä manuaalisten viittomien lisäksi myös non-manuaalisilla tekijöillä on kieliopillisia merkityksiä. Non-manuaalisiksi tekijöiksi luetaan esimerkiksi pään ja kehon asennot sekä kulmakarvojen, silmien ja suun liikkeet. Näillä tekijöillä on viittomakielessä kieliopillisia tarkoituksia. (Metzger 1998, 170.) Katseen suuntaamisella on viittomakielisessä ilmaisussa tärkeä tehtävä. Katseen suuntaaminen on osa kolmiulotteisen viittomatilan käyttöä: viittomien, kehon ja pään suuntaaminen rakentavat

yhdessä osoitusten, viittomien paikantamisen ja katseen suuntaamisen kanssa kielipöydästä johdonmukaisia viittotuja lauseita ja tekstejä. (Puupponen 2012, 16.)

Viittojan katseen suunta antaa vastaanottajalle informaatiota viittojan ilmeestä, mutta ensisijaisesti myös syntaksista eli lauseopista (Hosemann 2013, 74). Engberg-Pedersen (2003, 284) on luokitellut katseelle kolme erilaista käyttötapa viittomakie- len elementtinä. Ensimmäisenä käyttötapana on viitata katseella johonkin alueeseen tai asiaan. Katse on tässä tapauksessa aina osoittava. Toisena käyttötapana viittoja voi tarkistaa vastaanottajan ymmärtävän lähtötekstin ottamalla katsekontaktin vas- taanottajaan. Kolmantena on jäljittelevä katse, jolla ilmaistaan näkökulman kertojan katsetta eli kenen rooli otetaan. Katse voi olla osoittava, mutta katse voi myös jäljitel- lä esimerkiksi mieteliästä ilmettä harhailemalla tai silmät voivat olla kokonaan kiinni.

Katseen käytön voidaan ajatella olevan osoittava tekijä, koska katse voidaan kohdis- taa osoittamaan jotakin tiettyä paikkaa tai kohdetta (Engberg-Pedersen 2003, 280; Paunu 1992, 47). Viittojan katse voi myös seurata niitä kohteita, joista hän viitto ja näin viittoja paikantaa kohteet viittomatilaan. Viittomakielissä viittoja pystyy viittaa- maan jo aiemmin viittomiinsa kohteisiin viittomalla, viittoman ja katseen yhdistelmällä tai pelkästään katseella (Metzger 1998, 178). Viittojan katse seuraa toisaalta eläyty- misen myötä automaattisesti niitä kohteita, joista hän viitto (Paunu 1992, 156–157). Katseen kohdistaminen tiettyyn paikkaan voi olla pronominaalistuskeino, joskin yleensä tällaisissa tilanteissa katse kerrostuu osoituksen päälle (Rissanen 1985, 103).

Yleensä katse kohdistuu viittottaessa keskustelukumppaniin. Näin viittoja saa pa- lautetta ja varmistusta siitä, että hänen viestinsä menee perille. Vastaanottajan silmät ja mimiikka kertovat pienillä ilmeillä ja eleillä vastaanottajan reaktioista, esimerkiksi kulmien kurtistamisella vastaanottaja voi ilmaista viittojalle epäilyä tai ymmärtämät- tömyyttä. (Hosemann 2013, 87; Engberg-Pedersen 2003, 279; Paunu 1992, 156– 157.)

Epämuodollisessa viittomatilanteessa katseella paikantaminen on yleisempää kuin muodollisessa. (Rissanen 1985, 103.) Tämä voi johtua siitä, että muodollisissa tilan- teissa viittoja käyttää harvemmin surrogaattia, kokijanäkökulmaa eli roolin ottoa. Li-

säksi viittoja voi paikantaa katsella tilaan ja kopioida esimerkiksi henkilöitä tai asioita menneestä tapahtumasta, jos he ovat olleet vastaanottajan kanssa samassa tilaisuudessa. (Rissanen 1985, 103.) Roolin ottaminen tapahtuu viittojan ilmeen, katseen ja kehon asennon vaihdoksella. (Engberg-Pedersen 2003, 278–279.) Katseen käyttöä voidaan ajatella myös jäljittelevänä tekijä, sillä viittojan ottaessa toisen henkilön roolin, myös viittojan näkökulma ja näin ollen paikka vaihtuu. Tällöin myös viittojan katse myötäilee uutta paikkaansa luonnollisesti ja jäljittelee roolinsa katsetta. (mt., 281.)

Suomalaisessa viittomakielessä on tärkeää suunnata rukoillessa katse Jumalaan, sillä rukous on keskustelua Jumalan kanssa. Jumalaan voi viitata viittoman ja katseen yhdistelmällä tai pelkästään katseella. (Kirkkohallitus 2001, 28.) Tästä syystä viittomakielisen kirkkokäsikirjan työryhmän käännöksissä Jumala on paikannettu katseella viittomatilan alueen 3 ylätasolle (Kuusi 2017b). Myös englantilaisessa viittomakielessä viittoman GOD aikana viittojan katse kohdistuu ylöspäin (Hosemann 2013, 74). Jeesuksen paikka voi olla muuallakin kuin yläoikealla. Työryhmän käännöksissä Jeesus on paikannettu katseella viittomatilan eri alueille riippuen siitä, onko Jeesus ihmisenä maan päällä, haudattuna vai ylösnousseena taivaassa (Kirkkohallitus 2001, 28). Esimerkiksi Uskontunnustuksessa Jeesus on rukouksen aikana paikannettu katseella alueille 1, 2, 3y ja 3a (mt., 54–57).

3.4 Glossaus viittomakielen muistiinmerkitsemistapana

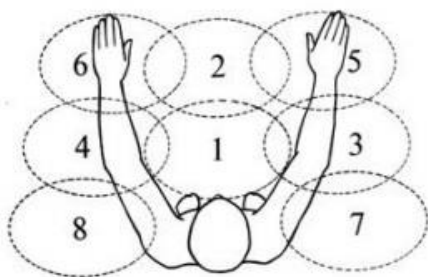
Muistiinmerkitsemistavoista ensimmäinen, viittomakielen tallentaminen videolle viitottuna, on nykyään ainoa luonteva ja myös tarkin tapa tehdä viittomakielisiä muistiinpanoja. Vaikka video onkin viittomakielten tallennusmuotona tarkka, se ei täytä kaikkia tarpeita. (Savolainen 2000a, 189–190.) Siksi tarvitsimme viitotun käännösvideon lisäksi myös jotakin muuta muistiinmerkitsemistapaa.

Viitottuun kieleen pitää pystyä viittaamaan esimerkiksi puhutulla kielellä kirjoitetussa tekstissä. Siksi tarvitaan merkitsemistapoja, joilla viittomien yksityiskohdat saadaan paperille tai tietokoneen tiedostoon helpommin tutkiskeltavaan muotoon. Viittomakielen kirjoitusjärjestelmiä on luotu erilaisia tarkoituksia varten, mutta tavallisin ja maail-

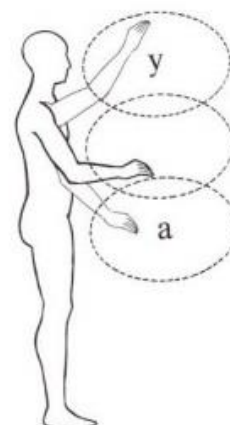
malla laajalle levinnyt tapa merkitä viittomia muistiin ja pidempiä viitottuja jaksoja on glossaus. (Savolainen 2000a, 192–193.)

Viittomakielen sanaston eli viittomiston perusyksikkö on viittoma. Viittoman vastine puhutussa kielessä on sana tai lauseke, joskus se voi olla myös kokonainen lausekin. (Rissanen 1985, 23.) Glossauksessa viittomat kirjoitetaan suomenkielisten käännösvastineiden perusmuodoilla ja suuraakkosilla kirjoitetuilla sanoilla. Näitä sanoja kutsutaan glosseiksi. Glossi voi koostua myös useammasta sanasta, jos viittomalle ei löydy yhden sanan vastinetta (esim. EI-VIELÄ, AJAA-AUTOA). Glossit kirjoitetaan yleisesti suuraakkosilla, jotta ne erottuvat puhutun kielen sanoista. (Savolainen 2000a, 192–193.) Siksi myös tässä työssä tarkastellessamme viittomia kirjoitamme ne suuraakkosin. Käyttämällä yhtä vinoviivaa viittomien välissä ilmaistaan taukoa (mt. 193). Tässä työssä ilmaisemme taukoa samalla tavalla, esimerkiksi OMA SUURI RAKKAUS / OMA AINOA POIKA ANTAA.

Lisäksi glossauksessa käytetään numeroita, jotka ilmaisevat viittoman paikkaa. Viittomatila on merkintäsystemissä jaettu kahdeksaan alueeseen, joilla on omat numeronsa (kuva 1). Numeroinnilla annetaan viitteitä siitä, missä kohdassa viittomatilaa viittoma tuotetaan, kuinka viittoma suuntautuu ja minkä suuntainen on viittoman sisältämä liikerata. Alueet ovat suuntaa-antavia. Viittominen ei tapahdu pelkästään perustasolla, vaan se laajenee myös sen ylä- ja alapuolelle. (Paunu, 1992, 31–33.) Paikkojen numeron perässä olevat pienaakkoset a ja y tarkoittavat alatasoa ja ylätasoa (kuva 2). Käännöksemme glossausta on tarkasteltu myöhemmin käännösprosessin

Kuva 1. Viittomatilan alueet
(Paunu 1992, 33).

Kuva 2. Viittomatasot
(Paunu 1992, 31).

4 KÄÄNTÄMINEN

Raamattu on yksi maailman käännettyimpiä teoksia, josta myös rukous on lähtöisin. Tämän työn kannalta on oleellista tietää Raamatun kääntämisestä ja kuinka sen kääntämisen historia on vaikuttanut nykyiseen Raamatun käännökseen ja sitä kautta myös päivän rukouksiin. Lisäksi esittelemme käännösteorioita, joita olemme käyttäneet käännösprosessissa. Luvun lopussa avaamme viittomakielistä käännöstyötä ja keskitymme siinä hengelliseen käännöstyöhön.

4.1 Raamatun kääntämisen historiaa

Juutalaiset aloittivat Raamatun kääntämisen kauan ennen ajanlaskumme alkua, joten he myös ensimmäisinä pohtivat kääntämistä. Raamatun kääntäminen oli heille varsin ongelmallista, koska kyseessä oli pyhänä pidetty Jumalan sana, jonka tulkitsemista ja siirtämistä kieleltä toiselle pidettiin lain rikkomisena. (Reiss & Vermeer 1986, 77; Saksa 2004, 24–25.) Uuden testamentin neljää evankelistaa, Matteusta, Markusta, Luukasta ja Johannesta on sanottu ensimmäisiksi kristillisiksi kääntäjiksi, koska he merkitsivät muistiin kreikan kielellä sen, mitä Jeesus oli puhunut arameaksi. Jeesuksen lähetyskäsky eli kehotus levittää sanaa kaikille kansoille valtuutti apostolit kääntämään Raamattua. Kristityt ovat lähestyneet Raamattua eri tavalla kuin juutalaiset: käännös korvaa alkutekstin eikä siirto toiseen kieleen muuta sitä olennaisesti, koska kielet ovat samanarvoisia. Kuitenkin kristityt ovat kääntäneet Raamattua myös pitämällä alkutekstissä pikkupiirteitä myöten. (mt., 2004, 35–36.)

Kääntäjien pyhimyksenä pidetyn Hieronymuksen tärkein käännöstyö on roomalaiskatoლის kirkon kauan käytössä ollut Versio Vulgataksi nimetty Raamatun käännös. Käännöstyötä tehdessään Hieronymus noudatti käännösperiaatetta, jonka tarkoituksena ei ollut kääntää sanatarkasti vaan painottaa merkityksen tärkeyttä käännöksessä. Tästä syystä hänen käännöksensä otettiin monin paikoin vastaan niskoitellen ja mellakoiden. (mt., 37–38.)

Keskiajalla Raamatun kääntämistä edisti vahvasti saksalainen uskonpuhdistaja Martti Luther, joka tunnetaan yhtenä kaikkien aikojen suurimmista kääntäjistä. Hän puolusti ihmisten oikeuksia saada lukea Raamattua kansankielellä. Luther käänsi Raamattua paitsi saksaksi, myös painottaen aikaisemmista käännöksistä poiketen selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Hän käänsi Uuden Testamentin saksaksi vuonna 1522 ja jatkona sille koko Raamatun vuonna 1534. (Saksa 2004, 62–63.)

Suomessa Vanhan Testamentin perusmuodoksi on hyväksytty tieteellisesti tarkastettu heprealaisen Raamatun käsikirjoitus ja Uuden Testamentin perusmuodoksi Nestlen teksti, joka perustuu vanhimpiin ja luotettavimmiksi tunnustettuihin Raamatun käännöksiin. Nykyinen raamatunkäännöskomitea on jatkanut käännöstyötään näiden perusmuotojen pohjalta. Suomessa Raamatun käännöstyö korostaa lausekokonaisuuksien ymmärtämistä ja eri alan asiantuntijoiden yhteistyötä. Raamatun kääntämisessä tärkeintä on tuntea käännettävän kielen lisäksi myös tekstin teologiset rakenteet. (Nikolainen 1986, 10–13.) Käännöskomitean yhtenä työkaluna on toiminut dynaamisen vastaavuuden periaate, eli komitea haluaa välittää suomalaisille vastaanottajille Raamatun alkuperäistä sanomaa sekä sen emotionaalista sisältöä (Räisänen 1986, 12). Suomessa käännöskomitea on tehnyt käännöksensä alkukieliä kääntämällä, vertailemalla omaa käännöstään muihin käännöksiin sekä pyytämällä palautetta käännöksestään useilta eri tahoilta (Nikolainen 1986, 10–13). Riippumatta käännöstavasta Raamattu on ollut Suomessakin suunnaton käännösteos, jonka vaikutuksia suomalaiseen ajatteluun ja kieleen on vaikea edes arvioida (Saksa 2004, 119).

4.2 Käännösteoriat

Käännösteorialla voidaan tarkoittaa yksittäisiä käännösteorioita, käännöstutkimuksen teoreettista näkökantaa tai käännöstutkimusta yleisesti (Hytönen & Rissanen 2006, 18). Opinnäytetyössämme viittaamme käännösteorialla yksittäisiin käännösteorioihin. Kääntäessämme rukousta käytimme pääasiassa kolmea käännösteoriaa: skoposteoriaa, adekvaattisuutta sekä dynaamista ekvivalenssia.

Skoposteoriassa huomio kiinnittyy käännöksen tarkoitukseen ja tavoitteeseen, jotka ovat teorian mukaan tärkeämmässä asemassa kuin lähtötekstin tarkoitus. Skopos

määrittää käännöksessä käytetyt toteutustavat ja käännöksen tulee olla sisällöltään johdonmukainen. (Munday 2012, 122; Vehmas-Lehto 2002, 92.)

Adekvaattisuudella tarkoitetaan kohde- ja lähdetekstin välistä suhdetta, jolle on ominaista käännösprosessilla tavoitellun tarkoituksen eli skopoksen johdonmukainen huomioon ottaminen. Adekvaattisessa käännöksessä kohdekielelle tyypillisten keinojen ja ominaispiirteiden valinta on kohdelukijan tilanteen ja kulttuurin huomioon ottamista. (Reiss & Vermeer 1986, 76.) Adekvaattisessa käännöksessä painotetaan käännöksen suhdetta kohdekieleen ja käännöksen vastaanottajiin (Hytönen & Rissanen 2006, 17).

Nidan (1969) dynaamisen ekvivalenssin perustana on ”ekvivalenttisen vaikutuksen periaate”, jonka mukaan käännöksen ja sen vastaanottajan suhde sekä viestin ja sen alkuperäisen vastaanottajan välisen suhteen pitäisi vastata toisiaan. Käännöksessä huomioidaan kohdekulttuurin kielelliset tarpeet sekä odotukset ja tavoitteena on luonnollinen merkitysten vastaavuus. (Munday 2012, 67; Vehmas-Lehto 2002, 56.)

Skoposteoriassa ja adekvaattisuudessa painopiste on itse käännöksessä sekä sen toimivuudessa kohdekielessä ja -kulttuurissa. Halusimme tehdä toimivan käännöksen, joka sopisi viittomakieleen ja viittomakieliseen kulttuuriin, unohtamatta kuitenkaan alkuperäistä rukousta ja sen sanomaa. Koska rukouksen kääntämisen perimmäisenä ajatuksena on viittomakielisten saattaminen tasa-arvoiseen asemaan kuulevien kanssa, oli käännöksemme tavoite tärkeimmässä asemassa käännöstyötä tehdessämme. Myös dynaaminen ekvivalenssi tukee ajatusta tasa-arvoisesta asemasta kääntämisen näkökulmasta.

4.3 Viittomakielen hengellinen käännöstyö

Suomalaisen viittomakielen kääntämistä ei ole tutkittu kovinkaan paljoa, mutta siinä pätevät osittain samat periaatteet kuin kielen kääntämisessä yleensäkin (Roslöf & Veitonen 2006, 108). Viittomakielinen käännös toteutetaan äänellistä ja visuaalista kanavaa käyttäen. Lisäksi viestinnän kielenä voivat olla viittomakieli ja kirjoitettu kieli tai puhuttu kieli. (Hytönen & Rissanen 2006, 21.) Viittomakielisen käännöksen tavoit-

teena on mahdollisimman sujuva ja oikeakielinen ilmaisu kohdekielellä. Toimivaan ja adekvaattiseen lopputulokseen voi olla vaikea päästä, koska vain harvat viittomakielen tulkit ovat itse äidinkieleltään viittomakielisiä. Parasta olisikin, jos käännöksen tekisi viittomakielinen henkilö tai jos kääntäjä voisi käyttää viittomakielistä konsulttia jo käännöstyön aikana. Kääntämisen loppuvaiheessa suositellaan tuotoksen tarkistusta syntyperäiseltä eli natiivilta kielenkäyttäjältä. Kun viittomakielen tulkkaukseen käytetty aika on rajallista, voi viittomakielen kääntämisessä sen sijaan olla aikaa käytettävissä enemmän. Käännöstä voi hioa ja muuttaa useaan otteeseen toisin kuin tulkatessa. Lisäksi käännöksiä pyritään usein muodossa tai toisessa tallentamaan joko suomenkielisin sanaglossein paperille tai sähköiseen muotoon ja videoimalla niitä nauhalle. (mt., 109–110.)

Kääntäjän keskeisenä tavoitteena on tuottaa viittomakielinen teksti, joka vastaa merkitykseltään mahdollisimman hyvin lähdetekstiä. Kääntäjä pohtii ja vertailee työssään jatkuvasti erilaisia käännösratkaisuja. Merkitysten vastaavuus ei useinkaan tarkoita sanasta sanaan kääntämistä. Lähdetekstissä voi esiintyä myös sellaisia sanoja tai ilmauksia, joilla ei ole vakiintunutta vastinetta kohdekielellä. Tärkeintä on pyrkiä siihen, että viittomakielinen katsoja ymmärtää tekstin sisällön oikeanlaisena. (Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta 2015, 5.)

Perustuslakimuutos vuonna 1995 asetti kirkolle haasteen, jonka mukaan myös kirkon tuli tarjota palveluita viittomakielellä. Tuolloin Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa ei ollut yhtäkään virallista viittomakielistä tekstiä. Kirkon kuurojen työntekijät tulkasivat keskeisimmätkin hengelliset tekstit viittomakielisille seurakuntalaisilleen omin sanoin eikä yhteistä virallista käännöstä ollut esimerkiksi Isä meidän -rukouksesta tai Herran siunauksesta. (Vuorinen 2008, 73.) Siihen aikaan käytettäviä käännöksiä pohdittiin kuitenkin usein kirkon työntekijöiden yhteisissä koulutuksissa (Kuusi & Rantala 2008, 60). Yhteisten viittomakielisten käännösten puute vaikeutti myös kuurojen osallistumista yhteisiin rukouksiin tai uskontunnustukseen jumalanpalveluksissa (Vuorinen 2008, 73). Helsingin hiippakuntakokous esitti vuonna 1997, että kirkolliskokous ryhtyisi toimenpiteisiin viittomakielisen kirkkokäsikirjan käännöstyön aloittamiseksi. Käännöstyötä varten asetettiin viittomakielinen käännöstoimikunta, joka on tehnyt käännökset kuudesta keskeisestä kirkkokäsikirjan tekstistä: Isä meidän -rukouksesta, Herran siunauksesta, uskontunnustuksesta, kymmenestä käskystä,

kaste- ja lähetyskäskystä sekä ehtoollisen asetussanoista. Lisäksi Isä meidän -rukouksesta käännettiin myös ekumeeninen muoto. Nämä käännökset hyväksyttiin vuonna 2001. (Kirkkohallitus 2001, 5; Kuusi & Rantala 2008, 61.)

Käännöstyöryhmän työ jatkui Raamatun osien, viikkomessun ja kirkollisten toimituksien kääntämisellä. Lisäksi käännettiin kirkkovuoden tekstejä, joista tarkoituksena oli kääntää ainakin jokaiselle sunnuntaille ja kirkolliselle juhlapyhälle evankeliumi ja päivän rukous. (Kuusi & Rantala 2008, 61.) Työryhmä ei kuitenkaan ehtinyt kääntää päivän rukouksia (Kuusi 2017a). Viittomakielisen kirkkokäsikirjan käännöstyötä ei ole tehty sana sanalta, vaan käännöksissä on pyritty tuomaan esiin keskeinen merkitys (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2016). Käännöstyön projektisihteeri Irma Fondelius keräsi eri puolilta Suomea viittomakielisten käyttämiä muotoja käännettävistä teksteistä videolle. Kyseistä materiaalia pystyttiin hyödyntämään suoraankin, mutta työryhmä joutui monissa kohdin luomaan uutta hengellistä viittomakieltä etsiessään käännöksiin aidosti viittomakielen mukaisia ratkaisuja. Työryhmän apuna käännösehdotuksia valmisti valmistelutyöryhmä. Valmiin käsikirjakäännöksen muotona oli video, jota tukisi käännettyjen tekstien suomenkieliset glossit. (Vuorinen 2008, 74.) Edellä mainittujen asioiden perusteella voidaan todeta, että kirkon panos suomalaisen viittomakielisen hengellisen käännöstyön parissa on ollut merkittävää.

Hynynen ja Rantanen (2005) ovat tutkineet opinnäytetyössään, kuinka vuonna 2001 hyväksytyt seitsemän kirkkokäsikirjan tekstin käännökset on otettu vastaan viittomakielikentällä. Kyselyistä selvisi, että viittomakielisten vastaajien mielestä valmiit käännökset lisäävät tasavertaisuutta kuurojen ja kuulevien välillä ja ne koettiin arvostuksena viittomakieltä kohtaan (Hynynen & Rantanen 2005, 26–27). Kyselyssä oli haastateltu myös tulkkeja, joista suurin osa vastanneista käytti työssään Isä meidän -rukouksen lisäksi myös muita valmiita käännöksiä. Suurin osa vastanneista tulkeista toivoi lisää valmiita käännöksiä. Kyselyssä oli mukana myös kirkon työntekijöitä, joista kaikki toivoivat viittomakielisten tavoin lisää valmiita käännöksiä. (mt., 27.) Valmiit käännökset nostavat viittomakieliset kieliryhmänä kuulevien kanssa samalle tasolle (mt., 31). Kirkkohallituksen julkaisussa kerrotaan, että suomalaisessa yhteiskunnassa viittomakieliset joutuvat usein identifioimaan itsensä kuuleviin. Hyvät valmiit käännökset vahvistavat kuurojen ja viittomakielisten omaa identiteettiä. (Kirkkohallitus 2001, 24.)

5 PRODUKTIN TOTEUTUS

Usein toiminnallisina opinnäytetöinä tuotetaan ohjeistuksia ja tietopaketteja, jolloin valittavana on esimerkiksi painotuote, kansion kokoaminen tai sähköinen muoto. Toiminnallisen opinnäytetyön lopullisena tuotoksena on aina jokin konkreettinen tuote, kuten kirja, ohjeistus, tietopaketti tai produkti. Siksi myös raportoinnissa on käsiteltävä konkreettisen tuotoksen saavuttamiseksi käytettyjä keinoja. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 51–52.) Työn toteutustapaa valittaessa pohdimme millaisessa muodossa käännöstyömme kannattaa toteuttaa, jotta se palvelisi kohderyhmää parhaiten. Opinnäytetyömme tuotoksena eli produktina on käännösvideo sähköisessä muodossa (liite 2) ja sen lisäksi käännöksen glossit (liite 3). Käsitlemme tässä luvussa kattavasti käännöstyömme vaiheita ja keinoja, joiden avulla käänsimme rukouksen suomalaiselle viittomakielelle.

Uskonnollisten tekstien kääntäminen on usein ryhmätyötä. Ryhmätyö mahdollistaa virheiden minimoinnin, koska ongelmakohtista pystyy keskustelemaan paremmin. (Saksa 2004, 27.) Lisäksi toiminnallisia opinnäytetöitä tehdään toteutustapojen laajuuden ja monitasoisuuden vuoksi usein paritöinä (Vilkkä & Airaksinen 2004, 55). Näistä syistä toteutimme opinnäytetyön yhdessä parityönä.

5.1 Kääntäminen ja palautekierrokset

Aloitimme käännösprosessin tarkastelemalla käännettävää rukousta eri näkökulmista. Pohdimme rukouksen muotoa, rakennetta ja funktiota sekä kenelle rukous on tarkoitettu. Kun olimme pohtineet rukouksen semantiikkaa ja tehtävää, aloimme työstää ensimmäistä käännösversiotamme. Ensimmäinen käännöksemme oli hyvin suomen kielen mukainen ja sen tarkoituksena oli kokeilla rukouksen kääntämistä ja pohtia, millaisia käännösratkaisuja rukouksen eri osissa voisi käyttää. Toista käännösversiotamme varten jaoimme rukouksen asiakokonaisuuksiin. Erillisten asiakokonaisuuksien tarkoituksena oli helpottaa rukouksen ydinmerkitysten löytämistä ja viittomakielestä ilmaisua. Asiakokonaisuudet myös helpottivat taukojen paikkojen löytämistä.

Kaikkia tekstejä ei aina käännetä kääntäjän omasta aloitteesta, vaan tilauksesta, jolloin tilaajalla on omia intressejään, joiden hän toivoo toteutuvan käännöksessä (Rah-tu 2011, 23). Siksi olimme usein yhteydessä opinnäytetyömme tilaajaan ja konsulttoimme häntä käännösprosessimme ajan. Viittomakielisen kirkkokäsikirjan työryhmän käännöksiin pyydettiin palautetta useilta kuurojen seurakunnilta sekä raamattu- ja lähetyspiireiltä (Honkkila 2000, 68). Tästä syystä halusimme saada kommentteja ja kuulla mielipiteitä tulevalta kohdeyleisöltä, viittomakielisiltä. Lähetimme toisen käännösversion oppilaitoksemme lehtoreille ja kävimme Kuopion kuurojen lähetyspiirissä esittelemässä opinnäytetyötämme ja toista käännösversiotamme torstaina 24.11.2016. Lähdimme hiomaan käännöstä lehtoreiden ja lähetyspiiriin osallistuneiden henkilöiden palautteen perusteella. Pidimme 25.1.2017 palaverin opinnäytetyömme tilaajan kanssa, jonka aikana käsitelimme käännöksen ja muun työn etene-mistä. Hioimme jälleen käännöstä tilaajalta tulleen palautteen perusteella ja kuva-simme käännöksestämme kolmannen version 18.2.2017. Lähetimme kolmannen version myös lehtoreille tarkasteltavaksi. Teimme vielä viimeisiä ratkaisuja koskien esimerkiksi viittomavalintoja ja katseen käyttöä. Lähetimme tilaajalle muutamia vaih-toehtoja tarkasteltavaksi. Käännöksen lopullinen versio viimeisteltiin vielä tilaajan kanssa juuri ennen kuvausta 9.3.2017.

5.2 Käännöksen kuvaus

Kuvasimme jokaisesta käännösvaiheesta version, jotta voisimme tarkastella jälkikä-teen sen hetkisen käännösversion kokonaisuutta ja toimivuutta. Videolta oli helppo tarkastella jälkikäteen käännöksen eri elementtejä. Pystyimme esimerkiksi tarkaste-lemaan käännöksen rytmiä ja tauotusta, jonka avulla osasimme säädellä taukojen pituuksia viittoessamme lopullista käännöstä. Videolta oli hyvä tarkastella myös ilmei-tä ja katseen paikkaa. Videolta näimme, milloin ilme sopi kyseiseen käännöksen koh-taan ja milloin ilmeitä piti korostaa, jotta ne välittyisivät katsojalle myös videolla. Kat-seen paikan tarkastaminen oli erittäin tärkeää, jotta emme katsoisi lopullisessa versi-ossa liian ylös tai liian sivulle, jolloin kasvomme eivät näkyisi videossa. Kun harjoitte-limme viimeisen käännösversiomme viittomista, kuvasimme myös harjoitukset tal-teen. Näin pystyimme tarkastelemaan viittomisemme tarkkuutta. Lopullisessa käänn-

nösvideossa oli tärkeää, että käsimuodot, ilmeet, viittomien sekä katseiden paikat ovat oikein. Videoiden avulla pystyimme korjaamaan mahdolliset virheet tulevia kuvauksia varten.

Käytimme viittomakielisen käännöksen kuvauksen suunnitteluun ja muistiin kirjaamiseen erilaisia tekniikoita, joita on esitelty Laatussa viittomakielen tulkkaukseen -oppaassa (Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta 2015). Kirjoitimme käännöksen muistiin glosseja käyttäen, koska suomenkielinen teksti oli niin pitkä. Näin käännöstä oli helpompi tarkastella ja lukija voi käyttää niitä kuvatun käännösvideon tukena. Käännöstä ei välttämättä tarvitse kuvata kerralla kokonaan vaan sen voi myös viittoa sopivina osuuksina videolle (mt., 6–7). Lisäksi halusimme molemmat viittoa käännöksen, joten jaoimme käännökseen kolmeen osaan.

Kuvaustilanteessa opettelimme käännöksen ulkoa ja teimme vielä viime hetken muutoksia sekä parannuksia ja kuvasimme uudelleen niin kauan, että olimme tilaajan kanssa tyytyväisiä lopputulokseen. Teimme kuvauksen jälkeen tilaajan kanssa sopimuksen käännöksen käyttöluvista, joka löytyy liitteistä (liite 4).

6 KÄÄNNÖSTYÖN TULOKSET

Seuraavissa alaluvuissa käsittelemme rukouksen kääntämisen aikana esiin nousseita kohtia. Nämä kohdat ovat joko semanttisia tai kielellisiä ilmiöitä, jotka kiinnittivät huomionsamme käännöstyön aikana tai ne hankaloittivat käännösprosessiamme.

6.1 Käännöksen semanttiset ilmiöt

Tässä alaluvussa avaamme kolmea semanttista ilmiötä, jotka tulivat ilmi käännösprosessissamme. Ensimmäisenä kerromme rukouksen suomenkielisten kielikuvien merkityksistä ja niiden kääntämistä suomalaiselle viittomakielelle. Seuraavana analysoimme suomenkielisessä rukouksessa olevan sanan ”halpa” ja viittoman HALPA merkitystä sekä suomen kielessä, että suomalaisessa viittomakielessä ja niiden se-

manttisia eroavaisuuksia. Lopussa kerromme viittoman SYNTYÄ eri viittomavalinnoista käännöksessämme.

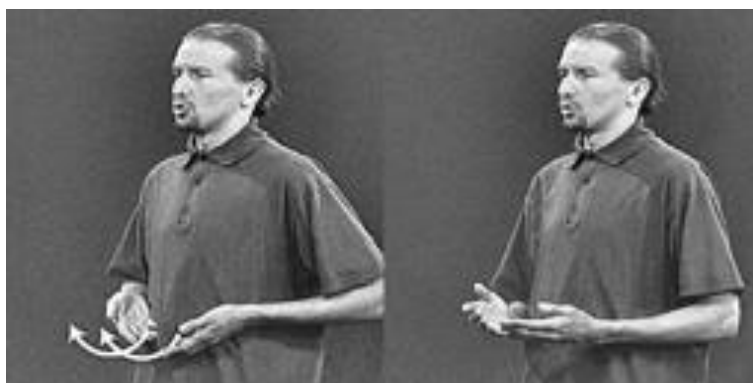
Harviaisen (1986) mukaan Raamatun tekstit sisältävät runsaasti kielikuvia ja vertauksia, joiden kääntäminen voi olla hankalaa. Kaikkia vertauksia ja kielikuvia ei voi kääntää sananmukaisesti, vaan Raamatun kieltä on avattava vastaanottajalle, jolta saat-
taa puuttua tarvittavia esitietoja vertausten ja kielikuvien ymmärtämiseen. Käännös-
työtä tehdessä on tärkeää kielikuvien vastaavuuden pohtiminen sekä kielikuvien ja
vertausten merkitysten välittäminen vastaanottajalle. (Harviainen 1986, 146–154.)
Jouluaaton neljäs päivän rukous sisältää paljon kielikuvia, joista suurin osa on meta-
foria. Lukuun ottamatta yhtä metaforaa, käänsimme rukouksen kielikuvat hyvin sa-
nanmukaisesti. Seuraavaksi kerromme rukouksen eri kielikuvista ja tämän jälkeen
perustelemme käännöksemme metaforien sananmukaisuutta.

Jakobsonin (1987) mukaan Raamatun runollisuudelle tyypillinen metaforinen keino on parallelismi. Parallelismillä tarkoitetaan Raamatun yhteydessä kahden säkeen tai säkeistön synonyymistä, synteettistä tai antiteettistä vastaavuutta. (Kela 2007, 65–66.) Rukouksen kohdassa ”Sinä sallit itse Valkeuden astua alas meidän pimeytemme, että yöhömme koittaisi kirkkaus” metaforapari itse Valkeus ja pimeys rinnaste-
taan toiseen metaforapariin yö ja kirkkaus. Edellä mainittu ”Itse Valkeus” on metafora
Jeesukselle, jonka Jumala on lähettänyt maan päälle. Sanoilla ”pimeys” ja ”yö” viita-
taan tilaan, jossa synty ja pahuus hallitsevat ihmistä. Jeesuksen maan päälle tulemi-
sen aikaansaama ”kirkkaus” on metafora syntien anteeksiantamiselle ja uskolle. Ru-
kouksessa Jeesukseen viitataan myös metaforilla Jumalan Poika sekä iankaikkinen
Elämä. Esimerkiksi rukouksen kohdassa ”Sinä olet antanut iankaikkisen Elämän tulla
keskellemme, että mekin saisimme elää” iankaikkisella Elämällä viitataan Jeesuk-
seen ja tämän ristinkuolemaan. Rukouksen kohdassa ”Sinä olet tehnyt Poikasi hal-
vaksi ihmislapseksi, että meistä tulisi Jumalan lapsia”, viitataan Jeesukseen ihmis-
elämään ja ristinkuolemaan sovittaakseen meidän syntimme.

Pohtiessamme käännösratkaisuja, päätimme olla avaamatta kielikuvia vastaanotta-
jalle, sillä näin ei ole alkuperäisessä rukouksessakaan tehty. Näin ollen rukouksen
sekä käännöksen vastaanottaja ovat tasa-arvoisessa asemassa. Blackin (1979) mu-
kaan metaforat ”taivaallinen isä” ja ”Jumalan Poika” ovat kristinuskon keskeisiä meta-

foria (Kela 2007, 64). Siksi emme kokeneet niiden avaamista tarpeelliseksi. Metaforia kääntäessämme olemme mukailleet rukouksen alkuperäisiä sanamuotoja.

Käytimme aluksi rukouksen käännöksessä pelkkää kuvan 3 mukaista viittomaa SYNTYÄ ja saimme palautekierroksilla viittomakielisiltä palautetta viittomavalinnasta. Viittomakieliset ehdottivat, että voisimme käyttää rukouksen toisessa kohdassa kuvan 3 mukaista viittomaa SYNTYÄ. Siksi viittomme käännöksessämme viittoman SYNTYÄ kahdella eri tavalla. Viittomilla ei ole virallisesti semanttista eroa, mutta käytimme viittomakielisten ehdottamaa ratkaisua.

Kuva 3. Artikkelin 170, viittoma SYNTYÄ, SYNTYMÄ, SYNNYTTÄÄ, SYNNYTYS (Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2017a).

Ensimmäisen osan alussa viittomme OMA POIKA ANTAA SYNTYÄ ME OMA VELI. Rukouksen kohdassa ”Sinulle, rakas taivaallinen Isä, olkoon iankaikkinen kiitos ja ylistys suuresta rakkaudestasi, kun annoit ainoan Poikasi syntyä meidän veljeksemme” rukoilija kiittää Jumalaa tämän suuresta rakkaudesta, jota Jumala on osoittanut antaessaan Jeesuksen keskuuteemme. Rukouksen kohdan pääpaino on Jumalan kiittämisessä, eikä niinkään Jeesuksen syntymisessä. Tämän vuoksi valitsimme kuvan 4 mukaisen viittoman. Toinen viittoma SYNTYÄ esiintyy rukouksen toisessa osassa, ”Sinä olet tehnyt Poikasi halvaksi ihmislapseksi”, jonka olemme kääntäneet OMA POIKA ANTAA SYNTYÄ IHMINEN+VAUVA. Tässä rukouksen kohdassa viitataan jouluyön tapahtumiin, jolloin Maria synnytti Jeesuksen. Siksi valitsimme tämän viittoman korostamaan Jeesuksen tulemistä ihmiseksi.

Kuva 4. Artikkelin 175, viittoma SYNTYÄ, SYNTYMÄ, SYNNYTTÄÄ, SYNNYTYS (Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2017b).

Sana “halpa” esiintyy rukouksessamme kahteen otteeseen. Ensimmäisellä kerralla sanalla “halpa” viitataan Jeesukseen ja kuinka Jumala on tehnyt hänet halvaksi ihmislapseksi. Toisella kerralla pyydetään, ettei Jumala ylenkatsoisi rukoilijan halpaa kiitosta ja ylistystä. Ymmärsimme, että sanalla viitattiin ihmisen mitättömyyteen Jumalan mahtavuuden rinnalla. Yritimme pohtia sanalle “halpa” sopivaa synonyymia. Suomen kielessä sanalle “halpa” on monia synonyymejä, kuten edullinen, alhainen, arvoton, mitätön, merkityksetön, vähäpätöinen ja kehno (Synonyymit.fi 2017). Viittomakielellä sanalle löytyi ainakin kaksi viittomavastinetta, joista kumpikaan ei tuntunut sopivalta rukouksen tyylillä ajatellen. Käytimme viittomaa HALPA rukouksen ensimmäisissä versioissa ja päätimme pyytää siitä palautetta viittomakielisiltä. Saimmekin viittoman HALPA käytöstä paljon kommenttia niin lehtoreiltamme kuin myös lähetyspiirien viittomakielisiltä. Viittoman HALPA käyttö tuntui monista työkeältä ja loukkaavalta sekä rukoukseen sopimattomalta. Lopullisessa käännöksessä päädyimme jättämään sanan “halpa” kokonaan pois ja viitoimme käännöksessämme IHMINEN+VAUVA SAMA ME. Näin rukouksen viesti siitä, että Jeesus syntyi ihmisen muotoon ja on yhdenvertainen ihmisten kanssa, välittyy käännöksestämme ja viittomaa HALPA ei tarvittu.

Toisessa rukouksen kohdassa pyydetään, ettei Jumala ylenkatsoisi rukoilijan halpaa kiitosta. Muutimme rukouksen pyynnön positiiviseen muotoon ja käännöksessämme pyydämme Jumalaa katsomaan rukouksemme viittomalla KATSOA. Myös tässä rukouksen kohdassa päätimme jättää sanan “halpa” kokonaan pois. Lopullisessa käännöksessä kiittäessämme Jumalaa rukoilija viittoaa viittoman KIITTÄÄ nöyrästi ja näin kiitoksemme “halpuus” välittyy olemuksestamme. Näin ollen viittoman HALPA

kohdalla oli kääntämisen näkökulmasta helppoa tehdä poisjättö tässäkin rukouksen osassa.

6.2 Käännöksen kielelliset ilmiöt

Ensimmäinen kielellinen ilmiö, joka nousi käännöksessämme esille, oli yksi suomalaisen viittomakielen poijurakenteista. Liddell (2003) on löytänyt amerikkalaisesta viittomakielestä viisi poijutyyppeä. Kaikille poijuille on yhteistä, että ne tekevät kohteesta visuaalisen jättämällä ei-dominoivan käden viittomatilaan. (Liddell 2003, 223–260.) Battisonin (1978) mukaan viittoja tuottaa yksikäätiset viittomat dominoivalla kädellä. Tällöin viittojan toinen käsi on ei-dominoiva, joka oikeakätisellä viittojalla on vasen käsi. (Varsio 2009, 7.) Varsio (2009) on tutkinut poijurakennetta suomalaisessa viittomakielessä ja löytänyt niitä neljä, joista yksi on fragmenttipoiju (mt., 44). Fragmenttipoijulla ei kuitenkaan ole tarkasti määriteltyä fonologista muotoa kuten muilla poijutyypeillä, koska niiden muoto riippuu siitä, minkä viittoman jäänteinä ne ovat syntyneet (Liddell 2003, 249). Viitottaessa ei-dominoiva käsi voi jäädä paikoilleen dominoivan käden jatkaessa viittomista. Nämä ei-dominoivan käden paikalleen jäävät viittomat pitävät kohteen fyysisesti läsnä ja ohjaavat siten keskustelua. Liddell selittää fragmenttipoijun ja viittoman jäänteen välistä eroa siten, että fragmenttipoijun kohdalla viittoja huomioi ei-dominoivassa kädessä näkyvän viittoman jäänteen esimerkiksi suuntaamalla siihen osoituksen tai katseen. (mt., 223–260.) Kohdissa, joissa käytimme fragmenttipoijuja, tarvittiin jotakin viittomakielistä elementtiä ikään kuin muistutamaan kaksikäätisen viittoman merkityksestä ja näin ohjaamaan sillä rukousta.

Ensimmäinen kohta, jossa käytimme fragmenttipoijuja, oli rukouksen alussa OMA SUURI RAKKAUS / OMA AINOA POIKA ANTAA. Tässä kohdassa kaksikäätisessä viittomassa RAKKAUS viittojan ei-dominoiva eli vasen käsi jää rinnan päälle korostamaan Jumalan rakkautta. Ei-dominoiva käsi pysyy rinnalla merkitsemässä poijua aina seuraavaan kaksikäätiseen viittomaan ANTAA asti. Tutkijat ovat käyneet keskustelua siitä, onko kyseinen ilmiö fragmenttipoiju vai fonologinen jäännös. Ruotsalaisesta viittomakielestä löydettyihin fragmenttipoijuihin ei liittynyt aina osoitusta, eikä niihin suunnattu aina katsetta (Nilsson 2007, 170).

Toinen kohta, jossa käytimme fragmenttipoijua, oli SINÄ OMA POIKA ANTAA SYNTYÄ IHMINEN+VAUVA / SAMA ME. Tässä kohdassa viittomassa VAUVA viittoman ei-dominoiva käsi jää paikalleen vielä kahden seuraavan viittoman ajaksi. Tässä kohtaa kaksikäsinen viittoma SAMA viitotaan fragmenttipoijun vuoksi yksikäsisesti. Lisäksi viittoja huomioi ei-dominoivan käden osoittaman fragmenttipoijun suuntaamalla siihen katseen.

Seuraava kielellinen ilmiö, jota käytimme käännöksessämme, oli pragmaattinen adaptaatio. Pragmaattisella adaptaatiolla tarkoitetaan, että ne lähtötekstin kohdat tai jaksot, jotka eivät sellaisinaan käännettyinä toimi sujuvasti kohdekielellä, muokataan kulttuuri- ja kieliympäristöön sopiviksi (Ingo 1990, 237). Pragmaattisen adaptaation lajeja ovat muun muassa lisäykset, poistot, korvaukset ja järjestyksen muutokset (Vehmas-Lehto 2002, 100).

Käytimme käännöksessämme korvausta sekä järjestyksen muutosta. Rukouksemme viimeisessä osassa rukoilija pyytää Jumalaa kuulemaan rukouksensa. Tässä käännöksemme kohdassa päädyimme käyttämään pragmaattista adaptaatiota korvaamalla sanan ”kuulla” sanan ”katsoa” viittomavastineella. Viittomakielen visuaalisuuden vuoksi koimme viittoman KATSOA toimivan rukouksen käännöksessä lähtötekstin sanaa ”kuulla” paremmin.

Jotta käännöksestämme tulisi johdonmukainen ja viittomakieleen sopiva, vaihdoinme rukouksen osioiden paikkoja. Esimerkiksi rukouksen ensimmäisessä osassa rukous alkaa rukouksen vastaanottajan nimeämisellä ”Rakas taivaallinen isä”. Tämän jälkeen rukouksessa edetään kiitokseen ja ylistykseen, jonka jälkeen kerrotaan, mistä asiasta rukouksessa kiitetään, eli Jumalan ”suuresta rakkaudesta”. Rukouksessa määritellään ensin ”suuri rakkaus”, jonka jälkeen se avataan ja kerrotaan sen tarkoittavan Jeesuksen syntymistä. Aloitimme käännöksemme nimeämällä rukouksen vastaanottajan, mutta tämän jälkeen nimeämme Jumalan suuren rakkauden, jonka jälkeen määrittelemme sen. Käännöksen lopuksi kiitämme ja ylistämme Jumalaa tästä suuresta rakkaudesta. Halusimme rukouksen rakenteen säilyvän myös käännöksessä, joten muutimme rukouksen osia, mutta emme rakennetta. Siksi käännöksen rakenne on säilynyt rukouksen rakenteen mukaisena, eli ensin tulee puhuttelu, sitten muistaminen ja pyytäminen sekä lopuksi päätösformula.

Kolmantena kielellisenä ilmiönä esiin nousi blendaaminen. Fauconnier ja Turner (1996) ovat esitelleet blendaamisen käsitettä, jossa viittoja valitsee viittomatilaansa rakenteita muista konkreettisista tai kuvitteellisista tiloista. Viittoja voi myös itse sulautua, eli blendautua, luomaansa tilaan, esimerkiksi ottamalla jonkun tilassa olevan olennon roolin. Tällaista tilaa nimitetään surrogaattitilaksi. Surrogaattitilaan paikannetut asiat ovat oikean kokoisia ja ne voivat sijaita viittomatilassa rajoitta viittojan ympärillä. (Lukasczyk 2008, 31–34.) Surrogaattitilaan paikannettuja asioita kohdellaan, kuin ne olisivat fyysisesti läsnä, vaikka todellisuudessa näin ei ole (Liddell 1995, 31).

Käännöksessämme otamme rukoilijan roolin ja pysymme roolissa koko rukouksen ajan. Käännöksessä luomme rukoilijan ympärille surrogaattitilan, johon paikannamme esimerkiksi taivaan, Jumalan, Jeesuksen ja tämän seimen. Rukouksen aikana viittaamme surrogaattitilassa näihin edellä mainittuihin asioihin ja henkilöihin. Esimerkiksi käännöksen lopussa viittoja paikantaa viittomatilaan ensin seimen ja tämän jälkeen siinä makaavan Jeesus-lapsen. Kun käännöksessä viitotaan MINÄ POLVISTUA, viittojan kädet eivät olet sulautuneet surrogaattitilaan, vaan hän käyttää niitä kerrontaan. Samalla kuitenkin viittojan ylävartalo toteuttaa konkreettisesti manuaalisten viittomien kerrontaa kumartumalla seimeä kohti.

6.3 Katseen käyttö käännösvideossa

Olemme kertoneet viittomakielissä esiintyvistä katseen käyttötavoista alaluvussa 3.3 Katseen käyttö viittomakielissä. Tässä alaluvussa käymme samoja käyttötapoja läpi käännöksemme näkökulmasta esimerkkien avulla.

Hengellisille teksteille on tyypillistä vertikaalimetaforien käyttö. Esimerkiksi hyvän ja pahan sijaintia ilmaistaan vertikaaliakselilla. Tällaisia ilmauksia ovat muun muassa *ylistää Jumalaa* ja *ylösnousemus*. Uskonnolliset vertikaalimetaforat ovat antroposentrisiä eli ihmiskeskeisistä näkökulmasta luotuja, jolloin Jumala ja hyvyys sijaitsevat ihmisen yläpuolella ja tuonela ihmisten alapuolella. (Kela 2007, 77.) Jouluaaton neljäs päivän rukous on ihmisen puhetta Jumalalle antroposentrisestä näkökulmasta.

Tästä syystä kohdistamme käännösvideossamme katseen ylös puhuessamme Jumalalle.

Halusimme käännöksemme olevan yhdenmukainen kirkkokäsikirjan työryhmän käännösten kanssa, joten paikansimme Jumalan viittomatilan alueen 3 ylätasolle. Käännöksessämme olemme myös paikantaneet Jeesuksen katseella viittomatilan alueisiin 1a ja 3. Käännöksen kohdassa, jossa Jeesus on paikannettu alueelle 1a, kerrotaan Jeesuksen syntymästä, jolloin viittoja viitto IHMINEN+VAUVA SAMA ME. Tällöin viittojan katse on kohdistettu pieneen vauvaan, Jeesukseen. Viittojan katseen säilyminen alueella 1a viittomien SAMA ME kertoo vastaanottajalle keneen viittoja viittomilla viittaa. Kun Jeesus on paikannettu katseella alueelle 3, viittoja paikantaa tilaan seimen ja sen lisäksi myös siinä makaavan Jeesus-lapsen. Myöhemmin käännöksessä viittoja palaa jo aiemmin paikannettuun Jeesuksen paikkaan, viittomalla JEESUS OSOITUS KRISTUS OLLA OSOITUS. Viittoja osoittaa Jeesuksen paikan deiktisellä viittomalla, eli osoituksella. Tätä ennen viittoja on jo kuitenkin osoittanut paikan katseella viittojan viittoessa viittomaa JEESUS.

Yleisesti rukouksen aikana rukoilijan osoittaessa viestinsä Jumalalle, rukoilijan eli viittojan katse on kohdistettuna alueelle 3y. Poikkeuksena hetket, jolloin viittojan katse seuraa luonnollisesti asioita, joista viitotaan. Näin on myös menetelty esimerkiksi Kirkkokäsikirjan työryhmän Isä meidän -rukouksessa. Katseella voidaan vastaanottaa se, mitä Jumala antaa sekä pyytää Jumalalta, esimerkiksi siunausta. (Kuusi 2017b.) Hosemann (2013, 87) on huomannut saman ilmiön myös saksalaisessa viittomakielessä. Viittoman sisältäessä liikkeen, viittojan katse seuraa automaattisesti tätä liikettä viittoman aikana.

Rukouksessa kerrotaan Jumalan antaneen iankaikkisen Elämän ihmisille, käännöksen tässä sekä vastaavissa kohdissa olemme myös suunnanneet katseen Jumalaan. Näissä kohdissa katseella painotetaan, kuka on ollut rukouksessa antava osapuoli. Samalla näissä kohdissa katseella osoitetaan myös annettavia kohteita. Viittomaan ANTAA sisältyy liike, käännöksessämme liike tapahtuu viittomatilan alueiden 3y ja 1 välillä, jolloin katse seuraa viittoman liikettä viittomatilassa.

Rukouksen kohdassa ”Sinä sallit itse Valkeuden astua alas meidän pimeytemme, että yöhömme koittaisi kirkkaus” viittoja paikantaa pimeyden viittomatilan alueelle 4 ja viittojan katse on paikannettuna alueelle 4a. Kääntämällä katseensa pois Jumalasta, katseella muistutetaan ajasta ennen syntien anteeksiantamista. Jumalan antaessa Valkeuden, viittoja kohdistaa katseensa kohti Valkeuden antajaa, Jumalaa. Tämän jälkeen viittojan katse palaa pimeyteen muistuttamaan, miksi Jumala on antanut Valkeuden tulla maan päälle, jonka jälkeen viittojan katse palaa alueelle 3y kertomaan syntien anteeksiantamisesta ja anteeksiantajasta.

Jouluaaton neljäs päivän rukous on osoitettu Jumalalle, siksi tuntui luonnolliselta suunnata katse kohti Jumalaa myös käännöksessä. Jumalaan kohdistettu katse luo käännöksessämme vuorovaikutuksen Jumalan ja rukoilijan välille. Rukouksessa kiitetään ja ylistetään Jumalaa, tästä syystä katse on näiden viittomien aikana suunnattu Jumalaan, jolle rukouksen viesti on osoitettu. Vaikka käännöksemme on taltioitu videomuotoon, katsomalla kameraan viittoja luo yhteyden vastaanottajaan. Luonnollisessa tilanteessa viittoja voisi näissä tilanteissa olla vastaanottajan kanssa vuorovaikutuksessa ja saada palautetta.

Käännöksessämme esiintyy jäljittelevää katseen käyttöä, jota myös Engberg-Pedersen (2003, 284) on esitellyt. Ensimmäisen kerran jäljittelevä katse esiintyy rukouksen kohdassa ”Herrani ja Jumalani, miten ihmeellistä viisautta ja armoa oletkaan osoittanut pelastaaksesi minut”. Käännöksessä viittomien VIISAUS, ARMO ja SUURI kohdalla viittojan silmät ovat kiinni. Maaralan (2015, 18) mukaan Jumala ylittää aina rukoilijan ymmärryksen suuruudessaan ja teoissaan. Tämän vuoksi käännöksessä viittoja sulkee silmänsä ajatellakseen Jumalan viisauden ja armon ihmeellisyyttä. Vastaavanlainen jäljittelevä katseenkäyttö esiintyy rukouksen lopussa, jossa viitotaan SEIMI JEESUS MAATA / MINÄ POLVISTUA. Viittoman POLVISTUA aikana viittojan katse on alaspäin nöyrytyneenä. Kohdassa viittoja jäljittelee rukoilijan nöyrytynyttä katsetta ja kumartuu kunnioittamaan seimessä makaavaa Jeesusta.

6.4 Käännöksen glossit

Teimme käännöksestämme glossit myöhempää tarkastelua varten, jotta lukijan on helpompi perehtyä rukouksen käännösvideoon, kun voi samalla seurata glosseja. Glossitaulukkomme löytyy liitteistä (liite 3) sekä PDF-kuvina että linkkinä, josta pääsee Excel-tilukoon. Glossit siis tukevat käännösvidcon seuraamista ja antavat tarkempaa informaatiota. Glossauksessa mukailimme evl.fi-sivulta löytyviä glossitaulukoita, kuten Isä meidän -rukouksen glosseja. Teimme glossauksemme Excel-tilukoon evl.fi-sivuston mukaisesti, jotta kaikki viittoman elementit olisivat samaan aikaan katsottavissa.

Olemme jakaneet taulukkomme kuuteen eri sarakkeeseen. Ensimmäisessä pysäysarakkeessa on kirjoitettuna suomenkielinen rukous, jotta glossien tarkastelija voi nähdä myös lähtötekstin. Toisessa GLOSSI-sarakkeessa on glossattuna käännöksemme jokainen viittoma ylhäältä alaspäin luettuna viittomajärjestyksessään. Kolmas eli TOISTO-sarake sisältää tietoa viittoman mahdollisesta toistosta. Käännöksestämme esiintyy vain yksi toisto, joka viittaa viittoman LAPSI monikollisuuteen.

Neljäs sarake ilmaisee viittoman liikettä ja paikkaa. Sarakkeessa kerrotaan missä viittomatilan alueella kyseinen viittoma viitotaan ja jos viittomaan sisältyy liike, sarake ilmoittaa minkä viittomatilan alueiden välillä liike tapahtuu. Viidennessä sarakkeessa on kerrottu mahdollinen huulio. Suun liikkeitä ja asentoja kutsutaan huulioksi ja ne voidaan jakaa viittomakielisiin huulioihin, joilla ei ole yhteyttä suomen kieleen ja suomen kielen sanahahmoin (Savolainen 2000b, 184). HUULIO-sarakkeen solun ollessa tyhjä, viittoja muodostaa GLOSSI-sarakkeessa ilmoitetun viittoman sanavastineen huulillaan ilman ääntä. Jos taas solun sisälle on kirjoitettu sana, huulio ei noudata GLOSSI-sarakkeeseen kirjoitetun viittoman muotoa, vaan se korvataan ilmoitetulla sanalla. Solussa oleva viiva kertoo, ettei huuliota kyseisen viittoman kohdalla ole. Viimeinen sarake ilmoittaa viittoman muut tiedot, esimerkiksi katseen paikan viittomatilassa. Jos sarakkeen solu on tyhjä tai siinä ei ole mainintaa katseen paikasta, viittojan katse on tällöin vastaanottajaa kohti. Sarakkeessa kerrotaan myös viittomistyyli, esimerkiksi kun sarakkeeseen on kirjoitettu ”nöyrästi”, tarkoitetaan sillä viittojan

olemusta sekä ilmettä. Sarakkeessa ilmaistaan myös viittomien poikkeava viittomistapa, esimerkiksi kaksikätsen viittoman viittominen yksikätsesti.

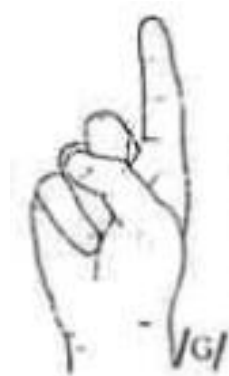
	A	B	C	D	E	F
1	Jouluaaton					
2	päivän rukous nro. 4					
3						
4	SUOMI	GLOSSI	TOISTO	LIIKE/PAIKKA	HUULIO	MUUT TIEDOT
5						
6	OSA 1					
7	Sinulle,	RAKAS		1		Katse 3y
8	rakas	TAIVAS		4y->3y		Katse 3y
9	taivaallinen	ISÄ		1y		Katse 3y
10	isä,	OSOITUS		3y	-	Katse 3y
11	olkoon					
12	iankaikkinen	OMA		3y		Katse 3y
13	kiitos	SUURI		1		Katse 3y
14	ja	RAKKAUS		1		Katse 3y
15	ylistys					

Kuva 5. Ote käännöksen glossitaulukosta (liite 3).

Käännöksessämme käytämme osoituksissa /B/-käsimuotoa, vaikka yleisesti osoitusten käsimuoto on /G/. Tässä mukailemme kirkkokäsikirjan työryhmän käännöksien osoitusten käsimuotoa. Viittomakielessä oikealle yläviistoon paikannettuun Jumalaan voidaan viitata katseella ja osoituksella. Osoitus tehdään koko kämmenellä, sillä avoin kämmen on sävyltään etusormella tehtävää osoitusta kunnioittavampi. (Kirkkohallitus 2001, 28; Rissanen 1985, 37.) Excel-työkalukkomme glosseissa on myös ilmoitettu käännöksen eri osat, sillä lopullisessa videossa viittoja vaihtuu eri osioissa. Olemme jaksottaneet glossaukset vastaavien rukouksen kohtien kanssa yhteen, jotta glosseja olisi helpompi lukea.

Kuva 6. Käsimuoto /B/
Rissanen (1985, 69).

Kuva 7. Käsimuoto /G/
Rissanen (1985, 68).

7 POHDINTA

Tämänkaltainen käännöstyö vaatii kääntäjiltä ennen kaikkea suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen taitoa. Myös käännösteorioiden opiskelu ja niiden hyödyntäminen käännöstyössä on tärkeää. Käännösteoriat antavat kääntämiseen välineitä ymmärtää ja ratkaista työssä kohdattuja käännösongelmia. Tietyn käännösstrategian valinta pakottaa miettimään käännöksen tarkoitusta ja tavoitetta. (Roslöf & Veitonen 2006, 109.) Tekstilajituntemus on kääntäjille eduksi, jotta on mahdollista huomioida tekstilajin piirteet käännöksessään (Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta 2015, 13). Rukous kirkollisten toimitusten tekstilajina määritteli käännöksessämme käytettävää kielirekisteriä. Käännöksessä olikin tärkeää käyttää tyylilajin ja rekisterin mukaista artikulaatiota. Kiinnitimme myös rukouksen rytmiin huomiota käännöksessämme. Viittomisen taitava rytmitys on osa tekstin sidosteisuuden rakentamista ja helpottaa tekstin eri osien välisten suhteiden ymmärtämistä (mt., 13). Siksi pyrimmekin rytmityksellä ja tauotuksella selkeyttämään käännöksen eri osien välisten suhteiden ja merkitysten ymmärtämistä. Kun käännöstyöllä on tekijöitä kaksi tai useampi, saavat kääntäjät toisiltaan tukea erilaisten käännösratkaisujen tekemisessä (mt., 16).

Panostimme käännösprosessin eri vaiheisiin ja olimme tyytyväisiä lopulliseen käännösversioon, vaikka meistä tuntuikin, että käännöstä voisi hioa lähes loputtomiin. Kuvasimme käännösvideon tilaajan studiolla, jonka ammattitaitoinen kuvaaja oli kuvannut viittomakielisiä videoita ennenkin. Olimme tyytyväisiä opinnäytetyön produktin eli käännösvideon ulkoasuun. On tapana, että viittomakielisissä käännöksissä viittojana on äidinkieleltään viittomakielinen henkilö, mutta viitoimme käännösvideolla itse, koska kyseessä oli opinnäytetyömme. Keskustelimme tilaajan kanssa eri vaihtoehtoja ja olisimme voineet esimerkiksi itse viittoja tähän työhön liitettävän käännösvideon, mutta evl.fi-sivustolle olisi voinut laittaa natiivin viittoman käännösvideon. Tilaaja kuitenkin toivoi ja halusi meidän viittovan käännösvideon.

Käännösteorian ylimmän säännön, eli skoposteorian mukaan käännösprosessin alussa on pohdittava, mikä on käännöksen funktio ja tarkoitus. Käännöstä pidetään

hyvänä, jos se täyttää tehtävänsä. (Reiss & Vermeer 1986, 58–61.) Käännöksemme tarkoituksena oli kääntää rukous viittomakielelle niin, että lähtökielen tyyli ja merkitykset välittyvät kohdekielelle ominaisella tavalla ja näin yhdenvertaistaisi viittomakielisten asemaa ja hengellistä saavutettavuutta kuulevaan valtaväestöön nähden. Käännöksen toimivuus tulee esille vasta kun käännös on julkaistu ja nähdään, kuinka sitä aletaan käyttää.

Käännöksemme laadukkuutta on vaikea arvioida ja määritellä, koska laatu on monitahoinen käsite ja eri konteksteissa laatu määritellään eri tavalla. Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta (2015, 5) on määritellyt viittomakielelle tehtyjen käännösten laatua seuraavalla tavalla: laatu syntyy monen tekijän yhteissummana, ja kielirekisterien onnistunut käyttö on yksi näistä tekijöistä. Keskeistä laadussa on se, että äidinkielenään viittomakieltä käyttävä voi tunnistaa käännöksen kielen omakseen. Hyvälaatuinen käännös ei ole yksinomaan viimeistelty ja teknisesti täydellinen videotallenne.

Tulemme varmasti saamaan käännöksestämme sekä negatiivista, että positiivista palautetta. Vaikka emme ole äidinkieleltämme viittomakielisiä, olemme tehneet käännöksen yhteistyössä viittomakielisten kanssa. Käännös on käännetty opiskelijatyönä, eikä ammattilaisista koostuvan käännöstyöryhmän toimesta. Tämä on syytä huomioida käännöksen laatua tarkastellessa.

Opinnäytetyömme aloittaa uuden viittomakielelle käännettyjen rukousten sarjan, joka tulee näkyville evl.fi-sivustolle omana päivän rukousten käännösosionaan. Siksi päivän rukousten kääntämisestä voisi hyvin tehdä lisää opinnäytetöitä. Nyt kun joulun teemasta on jo käännetty yksi rukous, voisi seuraavaksi valita esimerkiksi pääsiäisen ajan päivän rukouksen. Lisäksi rukouksia voisi myös kääntää esimerkiksi viitotulle puheelle. Opinnäytetyössämme katseen käytön tarkastelu jäi toissijaiseksi käännösprosessin ollessa työmme fokuksena. Näin ollen katseen käytöstä voisi tehdä lisää tutkimuksia varsinkin hengellisestä näkökulmasta. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoinen ja antoisa kokemus ja koimme käännöstyön antavan meille paljon tulkkaamisen sekä kielenkäytön näkökulmasta.

LÄHTEET

- Engberg-Pedersen, Elisabeth 2003. From Pointing to Reference and Predication: Pointing Signs, Eyegaze, and Head and Body Orientation in Danish Sign Language. Teoksessa Kita, Sotaro (toim.) Pointing: Where Language, Culture and Cognition Meet. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc, 269–290.
- Harviainen, Tapani 1986. Vanhan Testamentin kuvallisten ilmaisujen kääntäminen. Teoksessa Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.) Kohti uutta Kirkkoraamattua. Näkökulmia Raamatun kääntämiseen. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy, 146–154.
- Honkkila, Hannu 2000. Kohti viittomakielistä seurakuntaa. Teoksessa Malm, Anja (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Pieksämäki: Finn Lectura, 61–70.
- Hosemann, Jana 2013. Eye gaze and verb agreement in German Sign Language. A first glance. Teoksessa Herrmann, Annika & Steinbach Markus (toim.) Nonmanuals in Sign Language. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 73–90.
- Humphrey, Janice & Alcorn, Bob 2007. So You Want to be An Interpreter?: An Intruduction to Sign Language Interpreting. 4.painos. Seattle: H&H Publishers.
- Hynynen, Elina & Rantanen, Anniina 2005. Tarvitaanko valmiita käännöksiä. Tutkimus viittomakielisen Isä meidän -rukouksen merkityksestä viittomakielikentällä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006. Käsitteet haltuun. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 17–25.
- Ingo, Rune 1990. Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käännöstieteeseen. Helsinki: WSOY.
- Jumalanpalveluksen opas 2009. Palvelkaa Herraa iloiten. Viitattu 27.3.2017.
<http://kirkkokasikirja.fi/jp-opas.pdf>
- Kela, Maria 2007. Jumalan kasvot suomeksi. Metaforisaatio ja erään uskonnollisen ilmauksen synty. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Kirkkohallitus 2001. Sana tulee näkyväksi. Viittomakielisen kirkkokäsikirjan käännöksiä 1. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kontturi, Tarja 2011. ”Valo valosta”. Ortodoksisen uskontunnustuksen käännös suomalaisella viittomakielellä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Korri, Elina ja Venäläinen, Anniina 2012. ”Uskoen katso entisiä teitä”. Siionin lauluissa esiintyvien metaforien kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta, 2015. Laatua viittomakielelle kääntämiseen. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

- Kuurojen Liitto 2017. Viittomakielet. Viittomakielet ja viittomakieliset. Viitattu 25.1.2017. <http://www.kuurojenliitto.fi/fi/viittomakielet/viittomakielet-ja-viittomakieliset#.WlhpwrFDwdU>
- Kuurojen Liitto ry & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2010. Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma. Helsinki. Viitattu 25.1.2017. http://scripta.kotus.fi/www/verkkajulkaisut/julk15/Viittomakielten_kielipoliittinen_ohjelma.pdf
- Kuusi, Riitta 2017a. Henkilökohtainen tiedoksianto sähköpostilla 22.3.2017.
- Kuusi, Riitta 2017b. Henkilökohtainen tiedoksianto sähköpostilla 30.3.2017.
- Liddell, Scott K. 1995. Real, surrogate, and token space. Grammatical consequences in ASL. Teoksessa Emmorey, Karen & Reilly, Judy (toim.) Language, gesture, and space. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, 19–41.
- Liddell, Scott K. 2003. Grammar, gesture and meaning in American Sign Language. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lukasczyk, Ulrika 2008. Sanottua, ajateltua ja tehtyä. Referointi kolmessa suomalaisella viittomakielellä tuotetussa fiktiivisessä kertomuksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Maarala, Lauri 2015. Huokaa rukous. Helsinki: Bookwell Oy.
- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Pieksämäki: Finn Lectura, 9–32.
- Metzger, Melanie 1998. Eye Gaze and Pronominal Reference in American Sign Language. Teoksessa Lucas, Ceil (toim.) Pinky Extension and Eye Gaze. Language Use in Deaf Communities. United States of America: Gallaudet University Press, 170–182.
- Munday, Jeremy 2012. Introducing Translation Studies. Theories and Applications. 3.painos. New York: Routledge.
- Nikolainen, Aimo 1986. Mistä Raamatun käännöstyössä on kysymys. Teoksessa Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.) Kohti uutta Kirkkoraamattua. Näkökulmia Raamatun kääntämiseen. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy, 9–14.
- Nilsson, Anna-Lena 2007. The non-dominant hand in a SSL discourse. Vermeerbergen, M., Leeson, L., Crasborn, O. (toim.). Simultaneity in signed languages. s. 163–185. Amsterdam: John Benjamins.
- Paunu, Juha 1992. Viito elävästi 2. Viittomakielen luonnetta ja rakenteellisia erityispiirteitä selvittelevä oppi- ja harjoituskirja viittomakielen jatkokursseille. Uusikaupunki: Uudenkaupungin Kirjapaino Oy.
- Paunu, Lauri 1974. Ihmettelyn hyvyttäsi, Jumala. Pieksämäki: Sisälähetysseuran Raamattutalon kirjapaino.
- Puupponen, Anna 2012. Horisontaaliset ja vertikaaliset päänliikkeet suomalaisessa viittomakielessä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Rahtu, Toini 2011. Tekstilaji on työkalu. Teoksessa Immonen, Leena & Pakkala-Weckström, Mari & Vehmas-Lehto Inkeri (toim.) Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen. Helsinki: Finn Lectura, 11–27.

- Rantala, Liisa & Kuusi, Riitta 2008. Matkalla. Kirkon kuurojentyö 100 vuotta. Helsinki: Diakonia ry, Kirkkohallitus Diakonia ja yhteiskuntatyö.
- Reiss, Katharina & Vermeer, Hans J. 1986. Mitä kääntäminen on. Suom. Pauli Roinila. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Rissanen, Terhi 1985. Viittomakielen perusrakenne. Helsinki: Helsingin yliopisto. Publications No.12.
- Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla 2006. Suomalaisen viittomakielen kääntäminen ja käännösteoriat. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 108–120.
- Räisänen, Heikki 1986. Kohti uutta raamatunsuomennosta. Teoksessa Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.) Kohti uutta Kirkkoraamattua. Näkökulmia Raamatun kääntämiseen. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy, 176–199.
- Saksa, Silja 2004. Baabelin Perilliset. Kääntäjien ja kääntämisen historiaa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Salmi, Eeva & Laakso, Mikko 2005. Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia. Helsinki: Libris.
- Savolainen, Leena 2000a. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa Malm, Anja (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Pieksämäki: Finn Lectura, 189–200.
- Savolainen, Leena 2000b. Viittoman rakenne. Teoksessa Malm, Anja (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Pieksämäki: Finn Lectura, 168–188.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2016. Sakasti. Viittomakielinen kirkkokäsikirjatyö. Viitattu 28.3.2016.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content4E89E7>
- Suomen perustuslaki (731/1999). Viitattu 23.3.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731>
- Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2017. Viittomakielen tulkit. Viitattu 22.3.2017.
<http://www.tulkit.net>
- Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2017a. Viitattu 14.3.2017.
http://suvi.viittomat.net/wordsearch.php?a_id=170&word_search=synty%C3%A4&offset=0&sssf=0&mpw=1
- Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2017b. Viitattu 14.3.2017.
http://suvi.viittomat.net/wordsearch.php?a_id=175&word_search=synty%C3%A4&offset=0&sssf=0&mpw=1
- Synonyymit.fi 2017. Viitattu 24.4.2017 <http://www.synonyymit.fi/halpa>
- Tikkanen, Laura 2000. Viittomakielinen Isä meidän -rukous. Turun kristillinen opisto. Päättyö.
- Varsio, Karoliina 2009. Kuvaus suomalaisen viittomakielen poijurakenteista. Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2002. Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan. 3.painos. Helsinki: Hakapaino Oy.

- Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vuorinen, Susanne 2008. Sana tulee näkyväksi. Viittomakielinen kirkkokäsikirja Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle 1997–2001. Teologinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

LIITTEET

Liite 1. Jouluaaton päivän rukous nro. 4

Sinulle, rakas taivaallinen Isä,
olkoon iankaikkinen kiitos ja ylistys
suuresta rakkaudestasi,
kun annoit ainoan Poikasi syntyä veljeksemme.
Sinä olet antanut
iankaikkisen Elämän tulla keskellemme,
että mekin saisimme elää.
Sinä sallit itse Valkeuden
astua alas meidän pimeytemme,
että yöhömme koittaisi kirkkaus.
Sinä olet tehnyt Poikasi
halvaksi ihmislapseksi,
että meistä tulisi Jumalan lapsia.
Herrani ja Jumalani,
miten ihmeellistä viisautta ja armoa
oletkaan osoittanut pelastaaksesi minut.
Polvistun nöyrästi Poikasi seimen ääreen.
Älä ylenkatso halpaa kiitostani ja ylistystäni.
Kuule rukoukseni.

Liite 2. Linkit käännösvideoon

Käännösvideomme löytyy linkistä:

<https://youtu.be/X4tKC77eVEI>

Joulukuussa 2017 käännösvideo on nähtävissä www.viittomakieli.evl.fi sivulta Kirkko ja viittomakieliset. Usko ja rukous –otsikon alla on vielä Kirkkovuosi-osio, jonne käännösvideo tulee näkyviin:

<http://viittomakieli.evl.fi/kirkkovuosi.html>

Liite 3. Käännöksen glossit PDF-kuvina sekä linkkinä.

Joulukuussa 2017 käännösvideo on nähtävissä viittomakieli.evl.fi -sivulta Kirkko ja viittomakieliset. Usko ja rukous –otsikon alla on vielä Kirkkovuosi-osio, jonne käännösvideo tulee näkyviin:

<http://viittomakieli.evl.fi/kirkkovuosi.html>

Jouluaaton päivän rukous nro. 4					
SUOMI	GLOSSI	TOISTO	LIIKE/PAIKKA	HUULIO	MUUT TIEDOT
OSA 1					
Sinulle,	RAKAS		1		Katse 3y
rakas	TAIVAS		4y->3y		Katse 3y
taivaallinen	ISÄ		1y		Katse 3y
isä,	OSOITUS		3y	-	Katse 3y
olkoon					
iankaikkinen	OMA		3y		Katse 3y
kiitos	SUURI		1		Katse 3y
ja	RAKKAUS		1		Katse 3y
ylistys					
suuresta	OMA		3y		Katse 3y
rakkaudestasi,	AINOA		3y		Katse 3y
kun	POIKA		1y		Katse 3y
annoit	ANTAA		3y->1	-	Katse seuraa liikettä
ainoan	SYNTYÄ		1a	-	
Poikasi	ME		1		
syntyä	OMA		1		
veljeksemme.	VELI		1		
	ME		1		Katse 3y, liike lähtee sydäimestä
	KIITTÄÄ		1->3y	-	Katse 3y
	YLISTÄÄ		1->3y	-	Katse 3y
	OSOITUS		3y	-	Katse 3y, mol kädet
OSA 2					
Sinä	OSOITUS		3y	-	Katse 3y
olet	ELÄMÄ		1		Katse 3y
antanut	IANKAIKKINEN		1y		Katse 3y
iankaikkisen	VAIKUTTAA		3y->1	-	Viitotaan sydämeen asti
Elämän					
tulla	NYT		1	-	
keskellemme,	ME		1		
että	ELÄÄ		1	-	Katse 3y, viitotaan isosti
mekin					
saisimme					
elää.					
Sinä	NYT		1	-	
sallit	ME		1		Katse 4a
itse	PIMEYS		4		Katse 4a, viitotaan vahvasti
Valkeuden					
astua	JEESUS		1		Katse 3y
alas	PI		1		Katse 3y
meidän	VAIKUTTAA		3y->1	valkeus	Katse 3y
pimeytemme,					
että					
yöhome	PIMEYS		4		Katse 4a, viitotaan vahvasti
koittaisi	KIRKKAUS		1		Katse 3y
kirkkaus.					

Sinä	OSOITUS		3y	-	Katse 3y
olet	OMA		3y		Katse 3y
tehnyt	POIKA		1y		Katse 3y
Poikasi	ANTAA		3y->1	-	Katse 3y
halvaksi	SYNTYÄ		1a	-	
ihmislapseksi,	IHMINEN+VAUVA		1		Katse 1a
että	SAMA		4a		Katse 1a, yksikätisesti
meistä	ME		4a		Katse 1a
tulisi					
Jumalan	NYT		1	-	
lapsia.	ME		1		
	JUMALA		3y	-	Katse 3y
	OMA		3y		Katse 3y
	LAPSI	x	3a		Katse 3a
	KANSSA		1->3y	-	Katse seuraa liikettä
Herrani	HERRA		1		Katse 3y
ja	JUMALA		3y		Katse 3y
Jumalani,	OMA		3y		Katse 3y
miten					
ihmeellistä	VIISAUS		1y		totaan isosti ja rauhallisesti, silmät kiir
viisautta	ARMO		1y		totaan isosti ja rauhallisesti, silmät kiir
ja	SUURI				Silmät kiinni
armoa	OSOITUS		3y	-	Katse 3y
oletkaan	MINUT		1		Katse 1a
osoittanut	PELASTAA		1	-	
pelastaaksesi	IHMEELLINEN		1	-	
minut.					
OSA 3					
Polvistun	SEIMI		3		Katse 3
nöyrästi	JEESUS		1		Katse 3
Poikasi	MAATA		3	-	Katse 3
seimen	MINÄ		1		Katse 3a
ääreen.	POLVISTUA		3	-	Katse 3a, koko olemuksella
Älä					
ylenkatso	MINÄ		1		Katse 1a
halpaa	KIITTÄÄ		1->3y	-	Katse 3y, nöyrästi
kiitostani	YLISTÄÄ		1->3y	-	Katse 3y, nöyrästi
ja	OSOITUS		3y	-	Katse 3y, mol kädet
ylistystäni.					
Kuule	JEESUS		3		Katse 3
rukoukseni,	OSOITUS		3	-	Katse 3
Jeesuksen	KRISTUS		1y		Katse 3
Kristuksen	OLLA		1	-	Katse3
tähden.	OSOITUS		3	-	Katse 3
	MINÄ		1		Katse 3
	RUKOILLA		1	-	Katse 1a
	KATSOA		3y->1	-	Katse 3y

Liite 4. Sopimukset käännöksen käyttöluvista

OPINNÄYTETYÖSOPIMUS

1. SOPIJAOSAPUOLET

Opinnäytetyön tekijä

Serena Niittymäki

Kirkon keskusrahasto/Kirkkohallitus

kirkkoneuvos Pekka Huokuna
hallintopäällikkö Asta Virtaniemi

2. SOPIMUKSEN KOHDE

Tämä sopimus koskee Serena Niittymäen opinnäytetyötä. Opinnäytetyössä käännettiin viittomakielelle jouluaaton päivänrukous. Videoitu viittomakielinen käännös tulee Suomen evankelisluterilaisen kirkon nettisivuille.

3. TEKIJÄN- JA KÄYTTÖOIKEUDET

Opinnäytetyön tekijän oikeudet

Opinnäytetyön tekijä siirtää videoidun viittomakielisen käännöksen käyttö-, levitys-, muuntamis- ja valmistamisoikeudet korvauksetta.

Opinnäytetyön tekijä pidättää itsellään videoidun viittomakielisen käännöksen isysoikeuden ja respektioikeuden.

Kirkon keskusrahasto/Kirkkohallituksen oikeudet

Kirkkohallituksella on videoidun viittomakielisen käännöksen käyttö-, levitys-, muuntamis- ja valmistamisoikeudet.

Sopijaosapuolten käyttöoikeuksiin ei kuulu oikeutta hyödyntää opinnäytetyötä kaupallisesti eikä siirtää oikeuksia kolmannelle osapuolelle.

4. SOPIMUSERIMIELISYYDET

Sopimuksesta johtuvat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti sopimusosapuolten välisissä neuvotteluissa. Ellei neuvotteluissa löydetä ratkaisua, erimielisyydet ratkaistaan Helsingin käräjäoikeudessa.

5. SOPIMUKSEN VOIMASSAOLO

Tämä sopimus astuu voimaan, kun kaikki osapuolet ovat sen allekirjoittaneet.

6. SOPIMUSKAPPALEET

Tätä sopimusta on tehty kaksi (2) samanlaista kappaletta, yksi (1) kullekin sopijapuolelle.

päiväys

Pekka Huokuna, kirkkoneuvos
Kirkkohallitus

Serena Niittymäki
Opinnäytetyön tekijä
HUMAK, Kuopio

Asta Virtaniemi, hallintopäällikkö
Kirkkohallitus

OPINNÄYTETYÖSOPIMUS

1. SOPIJAOSAPUOLET

Opinnäytetyön tekijä

Minna Turtiainen

Kirkon keskusrahasto/Kirkkohallitus

kirkkoneuvos Pekka Huokuna
hallintopäällikkö Asta Virtaniemi

2. SOPIMUKSEN KOHDE

Tämä sopimus koskee Minna Turtiaisen opinnäytetyötä. Opinnäytetyössä käännettiin viittomakielelle jouluaaton päivänrukous. Videoitu viittomakielinen käännös tulee Suomen evankelisluterilaisen kirkon nettisivuille.

3. TEKIJÄN- JA KÄYTTÖOIKEUDET

Opinnäytetyön tekijän oikeudet

Opinnäytetyön tekijä siirtää videoidun viittomakielisen käännöksen käyttö-, levitys-, muuntamis- ja valmistamisoikeudet korvauksetta.

Opinnäytetyön tekijä pidättää itsellään videoidun viittomakielisen käännöksen isysoikeuden ja respektioikeuden.

Kirkon keskusrahasto/Kirkkohallituksen oikeudet

Kirkkohallituksella on videoidun viittomakielisen käännöksen käyttö-, levitys, muuntamis- ja valmistamisoikeudet.

Sopijaosapuolten käyttöoikeuksiin ei kuulu oikeutta hyödyntää opinnäytetyötä kaupallisesti eikä siirtää oikeuksia kolmannelle osapuolelle.

4. SOPIMUSERIMIELISYYDET

Sopimuksesta johtuvat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti sopimusosapuolten välisissä neuvotteluissa. Ellei neuvotteluissa löydetä ratkaisua, erimielisyydet ratkaistaan Helsingin käräjäoikeudessa.

5. SOPIMUKSEN VOIMASSAOLO

Tämä sopimus astuu voimaan, kun kaikki osapuolet ovat sen allekirjoittaneet.

6. SOPIMUSKAPPALEET

Tätä sopimusta on tehty kaksi (2) samanlaista kappaletta, yksi (1) kullekin sopijapuolelle.

päiväys

Pekka Huokuna, kirkkoneuvos
Kirkkohallitus

Minna Turtiainen
Opinnäytetyön tekijä
HUMAK, Kuopio

Asta Virtaniemi, hallintopäällikkö
Kirkkohallitus